

Jerzy Krawczyk

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6527-8693>
(Akademia Górniczo-Hutnicza)

Od akademii do akademii. Zabiegi o kształcenie górników w Krakowie (do początków XX wieku)

W artykule przedstawiono wieloletnie zabiegi, by utworzyć w Krakowie wyższe studia górnicze. Pierwsze próby sięgają jeszcze przełomu XVIII i XIX w., kiedy to Hugo Kołłątaj w projekcie reformy Akademii Krakowskiej proponował umieszczenie nauki górnictwa w programie nauczania. W pierwszej połowie XIX w. powstał projekt instytutu górnictwa przy Szkole Głównej Krakowskiej (1816), a później katedry górnictwa w Instytucie Technicznym (1848). W 1867 r. projektowano nawet utworzenie przy Instytucie Technicznym osobnego wydziału górnictwa. Wszystkie późniejsze pomysły upadły po reorganizacji Instytutu Technicznego i utworzeniu na jego bazie średniej Państwowej Szkoły Przemysłowej. Pewną namiastką studiów górniczych był organizowany od 1885 r. w politechnice lwowskiej „kurs przygotowawczy dla kandydatów zawodu górniczego”, którego jednak nie udało się przekształcić w pełnoprawny wydział górniczy. Na początku XX w. zabiegi o założenie w Krakowie wyższej szkoły górniczej, przy wielkim poparciu Rady Miasta Krakowa oraz zaangażowaniu środowiska polskich inżynierów górniczych z inż. Janem Zdrańskim na czele, znów przybrały na sile. Ukoronowaniem wieloletnich zabiegów było najwyższe postanowienie cesarza Franciszka Józefa z 31 maja 1913 r. o utworzeniu Akademii Górniczej w Krakowie. Nowo powołana uczelnia miała rozpocząć działalność w październiku 1914 r., niestety wybuch wojny przesunął ten moment na rok 1919.

Słowa kluczowe: historia szkolnictwa wyższego, górnictwo, Akademia Górnicza w Krakowie

Literatura przedmiotu odnosząca się do starań o założenie w Krakowie szkoły górniczej jest dosyć obszerna, lecz fragmentaryczna, i najczęściej skupia się na ostatnich latach XIX i początku XX w. Takim podstawowym źródłem jest opracowanie Z. Bielskiego *Przyczynek do dziejów starań o założenie Akademii Górniczej w Krakowie* („Przegląd Górniczo-Hutniczy” 1936, nr 5) dotyczące okresu autonomii galicyjskiej. Nieocenionym źródłem jest też publikacja trojga krakowskich uczonych: A. Siwik, R. Artymiak i J. Kwieka „*Wysoki Sejm raczy uchwalić...*” *Starania o założenie wyższej szkoły górnictwa i hutnictwa w Krakowie w latach 1861–1914* (Kraków 2013). Publikacja

ta stanowi jednak wyłącznie zbiór dokumentów, bez krytycznego ich opracowania. Przywołać ponadto należy artykuły A.S. Kleczkowskiego, *Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie. Początek (1816) – założenie (1912) – otwarcie (1919)* („Zeszyty Staszicowskie” 2002, z. 3) i *Powstanie Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie w świetle dokumentów* („Rocznik Biblioteki PAU i PAN” 2002, R. 47) oraz artykuł Z. Wójcika, *Z dziejów starań o powołanie Akademii Górniczej w Krakowie* („Prace Komisji Historii Nauki” 2004, t. 6). Sporo informacji znajdziemy w kilku innych publikacjach związanych z historią Akademii Górniczo-Hutniczej¹.

W niniejszej pracy uwzględniono także okres sprzed autonomii galicyjskiej, starano się również w szerszym stopniu – niż tego dokonano w wyżej wymienionych publikacjach – wykorzystać materiały Sejmu Krajowego (stenoграфiczne sprawozdania i alegaty do nich).

W Akademii Krakowskiej (Szkole Głównej Koronnej)

Pierwsze projekty wprowadzenia do szkoły wyższej nauki górnictwa – i nierozdzielnie wówczas związanego z nim hutnictwa jako jednego ciągu produkcyjnego – wiążą się z reformami Komisji Edukacji Narodowej. Wówczas to Hugo Kołłątaj, delegowany do wizytacji Akademii Krakowskiej, w projekcie reorganizacji tej uczelni zaproponował m.in. umieszczenie nauki górnictwa w programach katedry historii naturalnej. Utrata niepodległości odsunęła na dłuższy czas realizację tego projektu. Kołłątaj powrócił do swych planów w 1810 r., kiedy to przesłał do króla Fryderyka Augusta obszerny memoriał o edukacji w Księstwie Warszawskim, zawierający również projekt reorganizacji Szkoły Głównej Krakowskiej. Projekt ten przewidywał m.in. utworzenie przy kolegium nauk matematyczno-fizycznych osobnego Instytutu Górnictwa. Plany te nie znalazły poparcia u warszawskich władz edukacyjnych, ale w latach 1814–1818 w Szkole Głównej Krakowskiej wykładano mineralogię i górnictwo. Zajęcia prowadził Józef Tomaszewski, mianowany później profesorem tych przedmiotów w Akademii Górniczej w Kielcach².

¹ Z dziejów Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie w latach 1919–1967, Kraków 1970; Z. Wójcik, *Józef Morozewicz – uczony i współorganizator Akademii Górniczej w Krakowie*, Kraków 2004; S. Białas, A. Szybiński, *Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie w latach 1919–1959. Kronika*, Kraków 1959; K. Jahoda, *Etapy realizacji idei założenia w Krakowie wyższej uczelni górniczej (1810–1919)*, „Zeszyty Naukowe AGH” 1970, z. 261; J. Janowski, *Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie. Z dziejów uczelni*, „Nauka Polska” 1990, nr 1–2.

² A. Żeleńska-Chelkowska, *Nieznany projekt z 1816 r. utworzenia przy Szkole Głównej Krakowskiej instytutów: rolnictwa, weterynarii i górnictwa*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1962, R. 7, nr 4, s. 500–501.

Kolejnym krokiem w zabiegach o wprowadzenie do szkoły wyższej wykładów górnictwa był *Projekt założenia instytutów gospodarstwa wyższego razem z weterynarią i instytutu górnictwa przy Szkole Głównej Akademii Krakowskiej* z 16 lutego 1816 r., prawdopodobnie autorstwa Feliksa Radwańskiego³. Projekt ten był rozważany w następnych latach, ale – zapewne wobec utworzenia w 1816 r. w Kielcach Akademii Górniczej – już bez wzmianek o instytucie górnictwa. Powstałe bowiem w 1815 r. konstytucyjne Królestwo Polskie stworzyło korzystną dla polskich władz rządowych atmosferę do aktywnej polityki gospodarczej i oświatowej. Przystąpiono więc energicznie do prac organizacyjnych i inwestycyjnych, zwłaszcza w górnictwie i hutnictwie, mających zasadnicze znaczenie dla gospodarki narodowej. Tu wielką rolę odegrał Stanisław Staszic, który – jako dyrektor Wydziału Przemysłu i Kunsztów oraz zastępca ministra Stanisława Potockiego w Komisji Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego – zajął się utworzeniem administracji górniczej i zorganizowaniem szkolnictwa zawodowego. W 1816 r. powołał Staszic do życia Główną Dyрекcję Górniczą w Kielcach – ówczesnym centrum przemysłu górnico-hutniczego, a następnie umieścił tam Akademię Górniczą. Uczelnia działała jednak jedynie dziesięć lat i mimo że opuściło ją około czterdziestu absolwentów, po jej zamknięciu znów na ziemiach polskich nie było ośrodka kształcenia dla przemysłu górnico-hutniczego⁴.

Konieczność zaznajomienia młodzieży z naukami technicznymi zaowocowała utworzeniem w 1834 r. w Krakowie Instytutu Technicznego, w którego ramach początkowo nie przewidywano jednak wykładów górnictwa. Dopiero w 1848 r. dyrektor Instytutu, Józef Podolski, w imieniu grona profesorów przedstawił władzom gubernialnym plan częściowej reorganizacji szkoły obejmujący m.in. utworzenie katedry górnictwa. Projekt ten spotkał się z chłodnym przyjęciem ze strony władz austriackich, a w odpowiedzi zaznaczono, że reorganizacja na razie nie może być przeprowadzona⁵.

Niezależnie od zabiegów grona profesorskiego Instytutu założone w 1845 r. Towarzystwo Gospodarczo-Rolnicze rozpoczęło energiczne starania o założenie

³ Tamże, s. 524–525. W ramach instytutu górnictwa przewidywano zorganizowanie katedr podstawowych: miernictwa górniczego, budownictwa podziemnego wraz z ratownictwem, geognozji i mineralogii, chemii „z nauką o piecach topialnych i docymazją” oraz dwóch katedr dodatkowych: rachmistrzostwa oraz mechaniki i hydrodynamiki maszyn górniczych.

⁴ I. Rybicka, *Kształcenie zawodowe w górnictwie i hutnictwie Królestwa Polskiego w XIX w.*, „Zeszyty Naukowe AGH” [Kraków] 1975, nr 469, s. 21–27; A.S. Kleczkowski, K.F. Zillmann, J. Hofmann, *Początki Akademii Górniczej w Kielcach (1816–1827) w świetle dokumentów z archiwów Drezna, Freiberga i Kielc*, „Prace Muzeum Ziemi” [Warszawa] 1986, z. 38, s. 88; A. Winiarz, *Szkoły zawodowe w planach industrializacji Królestwa Polskiego (1815–1831)* [w:] *Oświata na ziemiach polskich pod zaborami wobec wyzwań cywilizacyjnych*, red. A. Meissner i J. Potoczny, Lublin 2013, s. 130–138.

⁵ L. Ręgorowicz, *Historia Instytutu Technicznego w Krakowie*, Kraków 1913, s. 51–52.

szkoły rolniczej. W efekcie tych zabiegów w roku 1849 powstał projekt zorganizowania szkoły rolniczo-leśnej jako osobnego wydziału przy Instytucie Technicznym. Projekt przewidywał wykładanie m.in. takich przedmiotów, jak „propedeutyka obejmująca wiadomości wstępne potrzebne do prowadzenia gospodarstwa rolnego, leśnego, górniczego i hutniczego” oraz „nauki o popędzie gospodarstwa rolnego, leśnego, górniczego i hutniczego”⁶. I ten projekt nie zyskał przychylności władz austriackich. Kolejne pomysły reorganizacji Instytutu pod kątem wykładów górnictwa wiążą się już z okresem autonomii galicyjskiej.

Między Lwowem a Krakowem

W drugiej połowie XIX w. centralizm i absolutyzm wielonarodowej monarchii austriackiej łamał się pod wpływem narastających tendencji odśrodkowych różnych grup narodowościowych wchodzących w jej skład. W wyniku przegranej wojny z Francją i Piemontem w 1859 r., która militarnie i ekonomicznie wyczerpała monarchię austriacką, w 1860 r. cesarz ogłosił tzw. dyplom październikowy zapowiadający zwołanie sejmów prowincjonalnych oraz centralnej Rady Państwa w Wiedniu. Otwierała się era autonomii dająca szczególne perspektywy dla rozwoju oświaty i szkolnictwa.

Po ogłoszeniu dyplomu październikowego oraz zastępującego go tzw. patentu lutowego z 1861 r. zwołano na kwiecień tegoż roku galicyjski Sejm Krajowy. Na jego siódmym posiedzeniu 24 kwietnia 1861 r. rozpatrywano wniosek posła Walerego Wielogłowskiego dotyczący projektowanego przez rząd austriacki przekształcenia Instytutu Technicznego w Krakowie w niższą szkołę realną. Wielogłowski żądał, „aby szkoła techniczna w Krakowie zamiast być zniżoną do rzędu szkół realnych, była podniesioną do rzędu wyższych instytucji technicznych, i aby przyłączonym był do niej wydział nauk górniczych”⁷. Wniosek, przyjęty przez posłów jednogłośnie, został odesłany do Wydziału Krajowego, który miał dalej prowadzić pertraktacje z namiestnictwem i rządem wiedeńskim⁸. Niezależnie od złożonego wniosku Wielogłowski w publikacji *O Szkole Politechnicznej i Szkole Górniczej w Krakowie* (Kraków 1861) tak pisał: „Podniesienie i urządzenie szkoły górniczej w Krakowie, jako miejscu środkowym przestrzeni kraju najwięcej w minerały obfitego, nie tylko jest wyraźnie wskazanem i jakoby naznaczonem palcem Opaczności, ale nadto przedstawia

⁶ Tamże, s. 53–54.

⁷ Sprawozdania Stenograficzne z posiedzeń Sejmu Krajowego galicyjskiego we Lwowie odbytych od dnia 15 do 26 kwietnia 1861 r., Lwów 1861, s. 400; por. Protokół obrad sejmowych z dnia 24 kwietnia 1861 r., s. [5].

⁸ Sprawozdania Stenograficzne..., s. 402–403.

ułatwienia, którychby szkoła w żadnym innym mieście ani miejscu nie znalazła. – Pod względem wykładów teoretycznych są już do wielu przedmiotów zdolni profesorowie w Uniwersytecie Jagiellońskim, a mianowicie do fizyki, chemii, mineralogii, matematyki, którzy w obu instytutach odczyty miewać by mogli; są gotowe zbiory oraz laboratoria, posłużyć nowej szkole mogące. – Jest wreszcie bogata biblioteka, która by w części dzieł odpowiednich dostarczyła. – Co się zaś tyczy praktyki, to któraż ziemia tak bogata a różnorodna dla górnictwa przedstawić może pole, jak Kraków, oddalony o ½ godziny od Wieliczki, o godzinę od Bochni, o ¾ godziny od kopalni siarki w Swoszowicach, o ¾ godziny od kopalni węgla, cynku i glinki ogniotrwałej w Krzeszowicach i Tenczynku, o 3 godziny od hut śląskich i kopalni ołowiu w Królewskiej Hucie, oraz wielkich i małych pieców w Głowicach [Gliwicach] i Tarnowskich Górach”⁹.

Jeszcze w styczniu 1863 r. na posiedzeniu Sejmu Krajowego z własnym wnioskiem dotyczącym reformy szkolnictwa wystąpił Józef Dietl, żądając m.in. podniesienia istniejących w Krakowie i Lwowie szkół technicznych do rangi akademii i podzielenia na „szkoły specjalne”, do których dołączyć się winno leśnictwo i rolnictwo, a w Krakowie ponadto „wydział dla nauki górnictwa”¹⁰. Niestety, w czasie nawrotu systemu centralistyczno-germanizacyjnego ministra stanu A. Schmerlinga o większych zmianach w ustroju Instytutu Technicznego nie mogło być mowy.

Po wznowieniu działalności Sejmu Krajowego, na jednej z pierwszych sesji w listopadzie 1866 r. Józef Dietl złożył – poparty przez posłów – wniosek, w którym m.in. wzywał namiestnictwo, by wyjednało u rządu wiedeńskiego „stanowczą i potrzebom kraju odpowiednią reorganizację Instytutu Technicznego w Krakowie”¹¹. W roku 1867, pod naciskiem sejmu i opinii publicznej, rząd postanowił jednak zaniedbywaną dotąd szkołę utrzymać i poważnie zająć się jej reorganizacją. W odezwie Namiestnictwa do dyrekcji Instytutu w sprawie opracowania projektu reorganizacji szkoły stwierdzono wręcz: „Że Instytut Techniczny w swej obecnej postaci nie odpowiada wymaganiom czasu, nie może ulegać żadnej wątpliwości, dlatego też ze względu na stan Instytutu, jak również i ze względu na postępujące przekształcenie instytutów politechnicznych w innych krajach koronnych, jest reorganizacja Instytutu Technicznego krakowskiego rzeczą konieczną”¹².

⁹ W. Wielogłowski, *O Szkole Politechnicznej i Szkole Górniczej w Krakowie*, Kraków 1861, s. 14.

¹⁰ Sprawozdania z posiedzeń Sejmu Krajowego galicyjskiego we Lwowie. 9-te posiedzenie Sejmu krajowego galicyjskiego we Lwowie dnia 31. stycznia 1863 r., s. 5; R. Dutkova, *Polityka szkolna w Galicji. Między autonomią a centralizmem (1861–1875)*, Kraków 1995, s. 21.

¹¹ Stenograficzne Sprawozdania galicyjskiego Sejmu Krajowego z roku 1866. 6. posiedzenie 4-tej sesji Sejmu galicyjskiego z dnia 26. listopada 1866, s. 47.

¹² L. Ręgorowicz, *Historia Instytutu...*, s. 60.

Jesienią 1867 r. – na wielu posiedzeniach – profesorowie tego Instytutu omówili plan reorganizacji i już 3 stycznia następnego roku dyrektor szkoły, Paweł Brzeziński, mógł przedłożyć gotowy projekt zmian. Według tego projektu Instytut dzielić się miał na cztery wydziały: inżynierii cywilnej, budowy maszyn, górnictwa oraz gospodarstwa wiejskiego z leśnictwem. Zdaniem Brzezińskiego wydział górniczy jest konieczny ze względu na ogromne bogactwa mineralne zachodniej Galicji. Wydział górnictwa miałby dwuletni program nauki z następującymi przedmiotami:

I rok – górnictwo z miernictwem podziemnym, budowa maszyn górniczych, budownictwo lądowe, prawo górnicze i zasady szacowania kopalń,

II rok – chemia analityczna, budownictwo ogólne i szczegółowe, budowa maszyn hutniczych, próby minerałów w laboratorium¹³.

Tymczasem, jeszcze zanim powstał ostateczny projekt reorganizacji Instytutu, Ministerstwo Wyznań i Oświaty w reskrypcie z 20 grudnia 1867 r. stwierdziło, że należałoby go zamienić na – utrzymywaną z funduszy państwa – wyższą szkołę realną, przy której mogłyby być organizowane kursy przemysłowe, dodając, że w obecnym stanie organizacji Instytut „w skutek swej połowiczności żadnej właściwie potrzebie nie czyni zadość”¹⁴. W odpowiedzi Rada Miasta Krakowa podjęła 27 lutego 1868 r. specjalną uchwałę, w której stanęła w obronie Instytutu Technicznego, wykazując nie tylko konieczność jego istnienia jako szkoły wyższej, ale także niezbędność utworzenia w jego ramach – obok inżyniersko-budowlanego i agronomiczno-leśnego – wydziału górniczego¹⁵. W końcowym wniosku uchwała stwierdzała: „Albo odpowiednie władze nie odstąpią od myśli zaprowadzenia w kraju jednej tylko, lecz najobszerniej rozwiniętej i uposażonej Akademii Technicznej, albo też zgodzą się na utworzenie dwóch, w zakresie swoim skromniejszych, ale natomiast odpowiedniejszych potrzebom i warunkom miejscowym; w pierwszym razie siedliskiem takiej Akademii być powinien Kraków, w drugim, który na teraz uważamy za właściwszy, zakład utworzyć się tu mający być powinien Akademią techniczną o trzech wykazanych powyżej zawodowych wydziałach i odpowiednich kursach przygotowawczych”¹⁶.

Tymczasem Ministerstwo Wyznań i Oświaty nie próżnowało. Na jego wezwanie projekt reorganizacji instytutu opracowała w czerwcu 1868 r. Rada Szkolna Krajowa. Projekt przewidywał powołanie w Krakowie, w miejsce istniejącego Instytutu Technicznego, średniej szkoły technicznej składającej

¹³ Tamże, s. 60–63.

¹⁴ Uchwała Rady Miasta Krakowa z dnia 27 lutego 1868 r. w sprawie Instytutu Technicznego Krakowskiego (w odpowiedzi Wysokiej Radzie Szkolnej Krajowej), Kraków 1868, s. 3.

¹⁵ Tamże, s. 14.

¹⁶ Tamże, s. 18.

się z sześciu klas przygotowawczych i trzech kursów zawodowych: budowlanego, handlowo-przemysłowego i górniczo-hutniczego, przy czym sześć klas przygotowawczych przysposabiałoby do wstąpienia na politechnikę, natomiast ukończenie tylko czterech pierwszych upoważniałoby do udziału w jednym z kursów zawodowych szkoły krakowskiej. Tymczasem, ponieważ petycja Krakowa stanowczo opowiadała się za utworzeniem w Krakowie akademii technicznej, m.in. z wydziałem górniczo-hutniczym¹⁷, poseł Józef Majer, prezes Towarzystwa Naukowego Krakowskiego, zgłosił na posiedzeniu galicyjskiego Sejmu Krajowego 16 września 1868 r. petycję o przyspieszenie reorganizacji krakowskiego Instytutu Technicznego¹⁸. Sejm petycję przyjął i polecił Wydziałowi Krajowemu utworzyć komisję, która miałaby przygotować plan reorganizacji zarówno krakowskiego Instytutu Technicznego, jak i lwowskiej Akademii Technicznej. W skład komisji weszli: wspomniany Józef Majer, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego i poseł na sejm, Paweł Brzeziński, dyrektor Instytutu Technicznego, Filip Pokutyński i Władysław Rozwadowski, profesorowie tego instytutu, oraz Henryk Wachtel, nadradca górniczy – reprezentanci Krakowa; Lwów reprezentowali: Aleksander Reisinger, dyrektor tamtejszej Akademii Technicznej, Feliks Strzelecki, profesor tej akademii, oraz Stanisław Chlebowski, dyrektor szkoły realnej¹⁹. Komisja – działając pod przewodnictwem członka Wydziału Krajowego Oktawiana Pietruskiego – przygotowała i przedstawiła na posiedzeniu sejmu 16 września 1869 r.²⁰ odpowiedni projekt, który przewidywał, że uczelnia ta „ma być wyższym zakładem naukowym, zorganizowanym w ten sposób, ażeby wychowawcy jego otrzymywali w niektórych, a mianowicie stosunkom miejscowym odpowiednich zawodach całkowite, w innych zaś w mniejszym zakresie teoretyczne, tudzież praktyczne wykształcenie, o ile takowe w szkołach nabyte być może”²¹.

Instytut obejmować miał, w myśl projektu, kursy przygotowawcze, wydziały zawodowe dla architektów i inżynierów oraz górników i hutników, oddział mechaniczny i kurs gospodarstwa rolniczo-leśnego²².

¹⁷ Stenograficzne Sprawozdania drugiego peryodu Sejmu Krajowego w roku 1868, s. 262.

¹⁸ Tamże, s. 782.

¹⁹ Tamże, s. 786; Z. Bielski, *Przyczynek do dziejów starań...*, s. 1; L. Ręgorowicz, *Historia Instytutu...*, s. 64; Alegata do Stenograficznych Sprawozdań z trzeciej sesji drugiego peryodu Sejmu Galicyjskiego z roku 1869, Lwów 1870, alegat III.

²⁰ Sprawozdanie Stenograficzne z rozpraw galicyjskiego Sejmu Krajowego z 3 sesji 2 peryodu z roku 1869, s. 21.

²¹ Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z trzeciej sesji drugiego peryodu Sejmu Galicyjskiego z roku 1869, Lwów 1870, alegat III, s. 36.

²² Tamże, s. 37–38. Przedmioty przewidziane dla wydziału górniczo-hutniczego: I rok – fizyka stosowana, górnictwo z rysunkami, miernictwo górnicze, budowa maszyn z rysunkami, budownictwo lądowe, prawo górnicze wraz z ekonomią polityczną, geologia;

Po przedstawieniu przez Wydział Krajowy projektów reorganizacji obu galicyjskich uczelni technicznych postanowiono utworzyć 9-osobową komisję edukacyjną, która rozpatrzyłaby owe projekty²³. Komisja edukacyjna projekt odrzuciła jako spychający krakowski Instytut Techniczny do roli szkoły średniej i postawiła wniosek o utworzenie dwóch równorzędnych instytutów technicznych w Galicji – w Krakowie i we Lwowie. 10 listopada 1869 r. przedstawiła własne projekty statutów organizacyjnych tych uczelni. We Lwowie miała powstać Szkoła Główna Techniczna z wykładami inżynierii, mechaniki, chemii oraz kursem leśnictwa i handlu, w Krakowie zaś Akademia Techniczna z wydziałem architektury, mechaniki i górnictwa z hutnictwem. O chęci utrzymania najwyższego poziomu nauki w szkole krakowskiej świadczyć może porównanie warunków przyjęcia kandydatów w obu projektach; w pierwszym na kurs przygotowawczy mogliby być przyjęci kandydaci po 4 klasach gimnazjalnych lub 3 klasach realnych, natomiast w drugim kandydaci winni wykazać się świadectwem dojrzałości wyższej szkoły realnej²⁴. Zadaniem wydziału górnictwo-hutniczego było kształcenie inżynierów górniczych, dyrektorów hut oraz urzędników technicznych do nadzorowania i zarządu kopalń i hut. Czas nauki, podobnie jak w pierwszym projekcie, wynosić miał 3 lata z identycznym wykazem wykładanych przedmiotów²⁵.

Projekt Komisji Edukacyjnej został przyjęty na posiedzeniu sejmku 10 listopada 1869 r. Uchwała sejmowa nie uzyskała jednak sankcji cesarskiej, wskutek czego nie mogła być wprowadzona w życie. Niezrażony tym sejm przy każdej sposobności wracał do sprawy. Taką okazją była kolejna petycja Rady Miasta Krakowa, wniesiona do Sejmu Krajowego 17 września 1871 r., dotycząca m.in. reorganizacji Instytutu Technicznego. W związku z tym sejm 17 października 1871 r. przyjął uchwałę, by biuro marszałkowskie, w porozumieniu z Sejmową Komisją Szkolną, wystosowało petycję do cesarza o zatwierdzenie statutu organizacyjnego Instytutu Technicznego z 1869 r.²⁶ Za sprawą posłów krakowskich Józefa Majera, Leona Chrzanowskiego i Józefa

II rok – hutnictwo, budowa maszyn i pieców, zajęcia laboratoryjne, nauka salinarna, leśnictwo, technologia górnictwa;

III rok – w półroczu zimowym: chemia nieorganiczna, fizjografia minerałów, geologia i paleontologia specjalna, ćwiczenia geologiczne; w półroczu letnim: praktyka w kopalniach i hutach.

²³ Sprawozdanie Stenograficzne z rozpraw galicyjskiego Sejmu Krajowego z 3 sesji 2 peryodu z roku 1869, s. 21.

²⁴ Alegata do Sprawozdania Stenograficznego, trzeciej sesji drugiego peryodu Sejmu Galicyjskiego z r. 1869, Lwów 1870, alegat III, s. 38, alegat LXIX, s. 23.

²⁵ Alegata do Sprawozdania Stenograficznego, trzeciej sesji drugiego peryodu Sejmu Galicyjskiego z r. 1869, alegat LXIX, s. 23.

²⁶ Sprawozdanie Stenograficzne z rozpraw Galicyjskiego Sejmu Krajowego. 24 posiedzenia 2 sesji, 3 posiedzenia Sejmu Galicyjskiego z dnia 17 października 1871, Lwów b.m.w., s. 26–27.

Szujskiego kwestia ta była ciągle przypominana na forum sejmu galicyjskiego. 10 stycznia 1874 r. przedstawili oni wniosek, by sejm uchwalił wezwanie do rządu wiedeńskiego o utworzenie na bazie Instytutu Technicznego przynajmniej dwóch szkół zawodowych: budowlano-inżynierskiej i górniczej²⁷. Przy tej okazji Komisja Szkolna, zajmująca się petycją posłów krakowskich, poinformowała, że już w styczniu i maju 1873 r. wypracowano, przedłożone następnie ministerstwu oświaty, obszerne memoriały o konieczności przekształcenia instytutu krakowskiego w wyższą szkołę techniczną m.in. z wydziałem górnictwa. Również Rada Miasta Krakowa i Rada Szkolna Krajowa zabiegały u rządu wiedeńskiego o właściwą organizację uczelni krakowskiej²⁸. Tymczasem wniosek trzech posłów został przez sejm na posiedzeniu 17 stycznia 1874 r. przyjęty i przegłosowany jako uchwała²⁹. Uchwałę tę Namiestnictwo przedłożyło Ministerstwu Wyznań i Oświaty³⁰. Swego rodzaju odpowiedzią na te zabiegi był dekret cesarski z 18 maja 1875 r. zezwalający na przekształcenie Instytutu w wyższą szkołę przemysłową pod nazwą c.k. Instytut Techniczno-Przemysłowy z trzema oddziałami: budowlanym, mechanicznym i chemicznym³¹. Odnosząc się do decyzji cesarskiej, sejm galicyjski na posiedzeniu 26 maja 1875 r. uchwalił rezolucję wzywającą rząd wiedeński, by reorganizując Instytut Techniczny w Krakowie, „zaprowadził przy tymże szkołę górnictwa z wszelkim zakładom tego rodzaju przynależnym prawom”³². Nie spowodowało to jednak zmiany decyzji cesarskiej. W tej sytuacji Leon Chrzanowski na posiedzeniu sejmu 1 kwietnia 1876 r. przedstawił wniosek wzywający rząd wiedeński do założenia osobnej szkoły górnictwa i hutnictwa³³. Wniosek sejm odesłał 3 kwietnia 1876 r. do komisji edukacyjnej, która opracowała rezolucję

²⁷ Sprawozdanie Stenograficzne z rozpraw galicyjskiego Sejmu Krajowego. 19 posiedzenia 4 sesji, 3 periodu Sejmu Galicyjskiego z dnia 10 stycznia 1874 r., Lwów b.r., s. 339; Alegaty do Stenograficznych Sprawozdań Sejmu Krajowego z roku 1873/4, Lwów 1874, alegat LXXV, s. 1.

²⁸ Alegaty do Stenograficznych Sprawozdań z rozpraw Sejmu Krajowego z roku 1873/4, alegat XCV, s. 2–3.

²⁹ Stenograficzne Sprawozdania z rozpraw Sejmu Krajowego 24 października 4 sesji 3 posiedzenia Sejmu galicyjskiego z dnia 17 stycznia 1874, Lwów 1874, s. 79–80.

³⁰ Alegaty do Stenograficznych Sprawozdań Sejmu Krajowego z roku 1874, alegat X, s. 58; Alegaty do Stenograficznych Sprawozdań Sejmu Krajowego z roku 1875, alegat II, s. 15.

³¹ Alegata do Stenograficznych Sprawozdań Sejmu Krajowego z roku 1876, Lwów 1876, alegat III, s. 67. Po kilkuletniej działalności, w 1885 r., przemianowano instytut na c.k. Państwową Szkołę Przemysłową (K.K. Staatsgewerbeschule), w której skład wchodziła m.in. Wyższa Szkoła Przemysłowa.

³² Stenograficzne Sprawozdania z szóstej sesji trzeciego peryodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1875, b.r.m.w., s. 803.

³³ Sprawozdania Stenograficzne z siódmej sesji trzeciego peryodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1876, b.r.m.w., s. 290, Alegata do Sprawozdań Stenograficznych Sejmu Krajowego z roku 1876, alegat 55.

w sprawie założenia w Krakowie takiej szkoły. Rezolucję tę sejm uchwalił 19 kwietnia 1876 r.³⁴ W odpowiedzi na rezolucję sejmową ówczesny minister rolnictwa 27 lipca 1876 r. przesłał swoją odpowiedź do Prezydium Namiestnictwa. Z tego pisma wynikało, że minister nie wiedział, jakiego rodzaju szkołę górniczą miał na myśli sejm galicyjski, formułując rezolucję z 19 kwietnia 1876 r. – czy ma to być niższa, wyższa czy średnia szkoła zawodowa. Minister stwierdził, że o założeniu akademii górniczej nie może być mowy, gdyż istnieją już dwie w monarchii. Jeśli chodzi o średnią szkołę górniczą, to rząd jest przeciwny tego typu zakładom, natomiast niższa szkoła górnicza istnieje już w Wieliczce. Rząd byłby skłonny subwencjonować podobną szkołę pod warunkiem, że część kosztów utrzymania byłaby pokrywana z funduszu krajowego lub przez zainteresowanych przedsiębiorców.

Namiestnictwo, komunikując odpowiedź ministra rolnictwa, dodało swoje uwagi na ten temat, uważając, że najtaniej byłoby urządzić szkołę górniczą jako oddział przy Instytucie Techniczno-Przemysłowym w Krakowie ze względu na niskie koszty takiego rozwiązania. Wyraziło też gotowość podjęcia na nowo rokowań z rządem wiedeńskim i poparcia projektu utworzenia takiego oddziału w Krakowie pod warunkiem pokrywania z funduszy krajowych 2/3 kosztów utrzymania. Wydział Krajowy zgodził się z propozycją namiestnictwa i przedstawił formalne wnioski w tej sprawie w sprawozdaniu przedstawionym na posiedzeniu sejmu 9 sierpnia 1877 r. Sejm odesłał sprawozdanie do komisji edukacyjnej³⁵, która poparła propozycję Wydziału w sprawozdaniu przesłanym 29 sierpnia 1877 r. do biura marszałkowskiego. Sprawozdanie to jednak nie weszło pod obrady sejmu, gdyż ten zakończył swą sesję 30 września 1877 r.³⁶ Wobec tego Wydział Krajowy przedstawił sprawozdanie w niezmienionej postaci już na pierwszym posiedzeniu kolejnej sesji Sejmu Krajowego 12 września 1878 r., które odesłano jednak do komisji edukacyjnej³⁷. Ta

³⁴ Sprawozdania Stenograficzne z szóstej sesji trzeciego periodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1876, b.m.r.w., s. 582; Alegata do Sprawozdań Stenograficznych Sejmu Krajowego z roku 1876, alegat 84.

³⁵ Sprawozdania Stenograficzne z pierwszej sesji czwartego periodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1877, b.r.m.w., s. 60; Sprawozdanie Wydziału Krajowego w przedmowie założenia szkoły górnictwa i hutnictwa w Krakowie [w:] Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z pierwszej sesji czwartego periodu Sejmu Krajowego [...] z r. 1877, b.r.m.w., alegat 7.

³⁶ Sprawozdanie Wydziału Krajowego w przedmiocie założenia szkoły górnictwa i hutnictwa w Krakowie [w:] Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z drugiej sesji czwartego periodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1878, alegat 11, s. 4; Sprawozdanie Komisji Edukacyjnej o wniosku Wydziału Krajowego co do założenia szkoły górnictwa i hutnictwa w Krakowie [w:] Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z pierwszej sesji czwartego periodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1877, b.m.r.w., bez numeru – niezalutowane.

³⁷ Sprawozdania Stenograficzne z drugiej sesji czwartego periodu Sejmu Krajowego [...] w roku 1878, s. 11.

przedstawiła sprawozdanie na ten temat na posiedzeniu sejmu 24 września 1878 r., a jej wnioski, by sejm domagał się od rządu wiedeńskiego utworzenia oddziału górniczo-hutniczego przy instytucie krakowskim, zostały przez sejm zaaprobowane³⁸.

Wydział Krajowy kilkakrotnie zapytywał Prezydium Namiestnictwa we Lwowie w sprawie wykonania uchwały sejmu i dopiero 22 sierpnia 1879 r. otrzymał odpowiedź, że Ministerstwo Wyznań i Oświaty „uważa za właściwe wstrzymać się na razie z wydaniem ostatecznej decyzji w sprawach dotyczących uzupełnienia tego instytutu”³⁹ (krakowskiego o wydział górniczo-hutniczy). Dopiero 25 września 1881 r. Prezydium Namiestnictwa zawiadomiło Wydział Krajowy, że minister wyznań i oświecenia nie przychylił się do żądania Sejmu Krajowego. Minister przypomniał, że już w 1876 r. ministerstwo sprzeciwiało się założeniu wyższej szkoły górniczej w Krakowie. Utworzenie wydziału górniczego przy Instytucie Techniczno-Przemysłowym jest również niemożliwe, gdyż przy wstąpieniu do Instytutu nie potrzeba świadectwa dojrzałości, natomiast na wydział górniczy takie świadectwo byłoby wymagane. Gdyby świadectwa takiego nie żądano od kandydatów na wydział górniczy, nie mieliby oni prawa wstępować „do służby rządowej”⁴⁰.

Tymczasem jesienią 1882 r. odbyła się w Przemyśle Druga Krajowa Wystawa Rolniczo-Przemysłowa, w czasie której 28 września zwołano pierwszy Kongres Naftowy pod przewodnictwem ówczesnego posła na Sejm Krajowy, przemysłowca naftowego Augusta Gorayskiego. Jednym z referentów na owym kongresie był inżynier Wydziału Krajowego Leon Syroczyński, który wygłosił referat pt. *O postępie i rozwoju górnictwa naftowego w Galicji*. Końcowe fragmenty tego referatu brzmiały: „w dziale naszej mechaniki i techniki wiertniczej postąpiliśmy za mało, trzeba temu zaradzić, jeżeli chcemy produkować taniej. Środek zaradczy polega moim zdaniem w wytworzeniu w tej gałęzi lepszych technologów, a osiągnęlibyśmy to przez uzupełnienie instytutu techniczno-przemysłowego w Krakowie oddziałem górniczym, lub urządzenie wykładów górnictwa przy wyższych technicznych zakładach kraju [...]. Zważywszy [...], że wydział krajowy już od r. 1876 stara się o takie uzupełnienie fakultetem górniczym wyżej wspomnianego instytutu techniczno-przemysłowego

³⁸ Tamże, s. 115–116.

³⁹ Sprawozdanie z czynności Wydziału Krajowego za czas od 1 czerwca 1878 do 31 grudnia 1879 r. [w:] Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z trzeciej sesji czwartego periodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1880, alegat 9, s. 22.

⁴⁰ Sprawozdanie Komisji górniczej o petycji Krajowego Towarzystwa Naftowego w Goricach w sprawie wyjednania u ck. Rządu otwarcia kursów górniczo-hutniczych przy zakładach technicznych w kraju [w:] Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z piątej sesji czwartego periodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1882, alegat 125, s. 2.

słowego w Krakowie i Wysoka reprezentacja kraju w r. 1878 znaczną część kosztów tego uzupełnienia na koszt kraju przyjąć uchwaliła, a tylko ministerstwo oświaty do tego wniosku przychylić się nie raczyło, pozwałam sobie zaproponować panom, abyśmy uchwalili rezolucję. Kongres Naftowy uprasza Wysoki Sejm Krajowy o wyjednanie u Wysokiego Rządu uwzględnienia wykładów górnictwa przy wyższych technicznych zakładach naukowych w kraju⁴¹. Rezolucję tę, w formie wniosku, w imieniu Towarzystwa dla Opieki i Rozwoju Górnictwa i Przemysłu Naftowego w Galicji, wniósł pod obrady Sejmu Krajowego poseł August Gorayski. Sejm na posiedzeniu 30 września 1882 r. odesłał petycję do sejmowej Komisji Górniczej, której przewodniczącym był zresztą Gorayski⁴². Swoje stanowisko w sprawie wykładów górnictwa przy Szkole Politechnicznej we Lwowie i przy Instytucie Techniczno-Przemysłowym w Krakowie przedstawiła Komisja Górnicza na posiedzeniu sejmu 13 października 1882 r.⁴³ Komisja uznała „za nagłą konieczność kształcenia kierowników kopalń naftowych w oddziale górniczym przy Akademii Techniczno-Przemysłowej w Krakowie”⁴⁴. Nie znalazła natomiast uznania w oczach komisji myśl założenia takiego oddziału we Lwowie. Oddział górniczy przy instytucie krakowskim byłby szkołą średnią, co harmonizowałoby z innymi oddziałami tej szkoły⁴⁵.

Na posiedzeniu sejmowym w czasie dyskusji nad wnioskiem komisji górniczej jeden z posłów, Józef Krasicki, ksiądz greckokatolicki, zaproponował poprawkę do końcowej uchwały sejmu, by oddział górniczy utworzyć nie przy Instytucie Techniczno-Przemysłowym w Krakowie, ale przy lwowskiej Szkole Politechnicznej. Poseł sprawozdawca Bronisław Radziszewski, rektor Uniwersytetu Lwowskiego, w odpowiedzi stwierdził, że ministerstwo oświaty już w 1876 r. sprzeciwiło się założeniu wyższej szkoły górniczej w Galicji, więc komisja górnicza nie może proponować rezolucji z góry skazanej na niepowodzenie. Ostatecznie sejm przyjął proponowaną uchwałę bez poprawek⁴⁶. Brak reakcji rządu wiedeńskiego i na tę uchwałę sejmową spowodował, że Wydział

⁴¹ Z. Bielski, *Przyczynek do dziejów starań...*, s. 3–4.

⁴² Stenograficzne Sprawozdanie z piątej sesji czwartego periodu Sejmu Krajowego [...] w roku 1882, b.r.w., s. 237; Z. Bielski, *Przyczynek do dziejów starań...*, s. 4.

⁴³ Stenograficzne Sprawozdanie z piątej sesji czwartego periodu Sejmu Krajowego [...] w roku 1882, b.r.w., s. 476.

⁴⁴ Sprawozdanie Komisji Górniczej o petycji Krajowego Towarzystwa Naftowego w Góralach w sprawie wyjednania u c.k. rządu otwarcia kursów górniczo-hutniczych przy zakładach technicznych w kraju [w:] Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z piątej sesji czwartego periodu Sejmu Krajowego z roku 1882, alegat 125, s. 1.

⁴⁵ Tamże, s. 1, 4.

⁴⁶ Stenograficzne Sprawozdanie z piątej sesji czwartego periodu sejmu Krajowego [...] w roku 1882, b.m.r.w., s. 476–477.

Krajowy próbował w inny sposób rozwiązać sprawę braku wyższych studiów górniczych w Galicji i rozpoczął starania o „uzupełnienie nauk wykładanych we lwowskiej Szkole Politechnicznej przedmiotami dotyczącymi specjalnie kopalnictwa i destylacji nafty”⁴⁷.

Wydział Krajowy dokonał porównania programów nauczania na wydziałach: inżynierii, mechaniki i budownictwa lwowskiej Szkoły Politechnicznej z programem nauk wykładanych na Akademii Górniczej w Leoben. Z porównania tego wynikało, że w programie pierwszych trzech lat studiów lwowskiej Szkoły Politechnicznej znajdują się wszystkie te przedmioty, które składają się na dwuletni kurs przygotowawczy akademii leobeńskiej, oprócz wykładów paleontologii. Zdaniem Wydziału Krajowego po wprowadzeniu owych wykładów kandydaci do akademii górniczych studia przygotowawcze mogliby odbywać we Lwowie, wyjeżdżając następnie na dalsze studia fachowe do Leoben. Ponadto, ponieważ słuchacze lwowskiej politechniki uczęszczali na wykłady budownictwa, budowy maszyn i inne nauki zbieżne z umieszczonymi w programie trzeciego roku nauki akademii leobeńskiej, zdaniem Wydziału Krajowego, gdyby „zaprowadzono wykłady górnictwa, miernictwa górniczego, części kursu budowy maszyn górniczych i rozwinięto dział technologii chemicznej, traktującej o przeróbce żywiczych produktów, to technicy kończący studia we Lwowie, byłiby zupełnie wykwalifikowani do kierowania kopalniami nafty i gazu ziemnego”⁴⁸.

Wydział Krajowy przedstawił swoje wnioski Prezydium Namiestnictwa we Lwowie, prosząc w pismach z 8 i 25 sierpnia 1883 r. o przychylne ich przedstawienie Ministerstwu Wyznań i Oświaty⁴⁹. O swych zabiegach poinformował też w sprawozdaniu przedstawionym sejmowi na posiedzeniu 21 września 1883 r. Sprawozdanie to sejm zdecydował się przesłać do oceny sejmowej komisji górniczej⁵⁰, która w sprawozdaniu odczytanym na posiedzeniu sejmu 15 października 1883 r. poparła starania Wydziału Krajowego i – nie rezygnując z potrzeby przedstawienia pod dyskusję sejmu rezolucji utworzenia przy Akademii Techniczno-Przemysłowej w Krakowie oddziału górniczego kształcącego kierowników kopalń – uznała również konieczność uzupełnienia nauk w politechnice lwowskiej wykładami paleontologii, górnictwa, miernic-

⁴⁷ Sprawozdanie Wydziału Krajowego o przedłożenie spraw górniczych [w:] Alegata do tomu pierwszego Sprawozdań Sten. z pierwszej sesji piątego periodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1883, alegat 14, s. 7.

⁴⁸ Sprawozdanie Wydziału Krajowego w przedmiocie spraw górniczych [w:] Alegata do tomu pierwszego Sprawozdań Stenograficznych z pierwszej sesji piątego periodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1883, alegat 14, s. 7.

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ Stenograficzne Sprawozdanie z pierwszej sesji piątego periodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1883, br.m.w., s. 103.

stwa górniczego, maszyn górniczych i technologii nafty⁵¹. Wnioski komisji górniczej zyskały aprobatę Sejmu Krajowego⁵², a także przychyłność ówczesnego namiestnika Galicji, Filipa Zaleskiego, który gotów był poprzeć zabiegi o założenie szkoły górniczej w Krakowie i uzupełnienie nauk we lwowskiej Szkole Politechnicznej (politechnice). Sam projekt rozbudowania programu wykładów politechniki we Lwowie przekazał namiestnik do oceny gronu profesorów tej uczelni. Miało ono, po porównaniu programów obu wyższych szkół technicznych w Galicji z programami akademii górniczych w Leoben i Przybramie, zdecydować o sposobie wprowadzenia studiów przygotowawczych do Akademii Górniczej w Leoben i ewentualnie wpisaniu wykładów z zakresu górnictwa do programu studiów jednej ze szkół krajowych. Kolegium profesorów nie tylko oświadczyło, że przy aktualnym składzie grona profesorskiego zorganizowanie takiego kursu jest możliwe, ale opracowało szczegóły tego programu i przedłożyło go władzom⁵³. Ostatecznie Ministerstwo Rolnictwa, któremu podlegały także sprawy górnictwa, uznało równorzędność wykładów lwowskiej Szkoły Politechnicznej z tymi przedmiotami, które były wykładane w austriackich akademiach górniczych⁵⁴. Decyzję tę odpowiednim reskryptem potwierdziło ministerstwo oświaty w 1885 r. i w tymże roku 2-letni kurs przygotowawczy dla kandydatów do zawodu górniczego został uruchomiony. Absolwent kursu miał prawo przystępować w Leoben od razu do studiów fachowych. W roku akademickim 1885/86 przy wydziale budowy maszyn zorganizowano pierwszy rok kursu przygotowawczego dla kandydatów zawodu górniczego, a od następnego roku akademickiego również drugi rok wykładów. Ponadto w roku akademickim 1885/86 rozpoczęto wykłady na jednorocznym kursie przygotowawczym dla kandydatów zawodu hutniczego zlokalizowanym przy wydziale chemii technicznej lwowskiej Szkoły Politechnicznej⁵⁵.

Niestety, na zapytanie Wydziału Krajowego w sprawie uzupełnienia programu nauk politechniki lwowskiej o wykłady z zakresu górnictwa, a także

⁵¹ Sprawozdanie Komisji Górniczej o sprawozdaniu Wydziału Krajowego w przedmiocie spraw górniczych [w:] Alegata do pierwszego tomu Sprawozdań Stenograficznych z pierwszej sesji piątego periodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1883, alegat 98, s. 4–5.

⁵² Stenograficzne Sprawozdanie z pierwszej sesji piątego periodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1883, s. 481.

⁵³ W. Zajączkowski, *C.K. Szkoła Politechniczna we Lwowie. Rys historyczny jej założenia i rozwoju, tudzież stan jej obecny*, Lwów 1894, s. 107.

⁵⁴ Sprawozdanie Wydziału Krajowego w przedmowie spraw górniczych [w:] Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z drugiej sesji piątego periodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1884, alegat 13, s. 7.

⁵⁵ Program Ces. Król. Szkoły Politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1885–86, Lwów 1885, t. XIV, s. 57, 59; Program Ces. Król. Szkoły Politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1886–87, Lwów 1886, t. XV, s. 59, 61.

utworzenia oddziału górniczego przy Akademii Techniczno-Przemysłowej w Krakowie, namiestnictwo nie udzieliło wiążącej odpowiedzi⁵⁶. Na wielokrotne zabiegi Wydziału Krajowego o wprowadzenie wykładów górnictwa w Szkole Politechnicznej ówczesny namiestnik Galicji, Kazimierz Badeni, w piśmie z 15 grudnia 1888 r. poinformował, że w wyniku starań i rokowań z rządem wiedeńskim Ministerstwo Wyznań i Oświaty zgodziło się – w porozumieniu z Ministerstwem Rolnictwa – na wprowadzenie na próbę przy politechnice lwowskiej posad docentów do wykładów górnictwa naftowego i przeróbki ropy naftowej. Warunkiem zgody było wyznaczenie przez sejm galicyjski odpowiednich dotacji z funduszu krajowego, by skarb państwa nie ponosił żadnych z tego powodu wydatków. Odnosnie do wprowadzenia w krakowskiej Wyższej Szkole Przemysłowej nauk górniczych dla kształcenia kierowników kopalń naftowych ministerstwo oświaty ograniczyło się do obietnicy rozszerzenia programu nauki na wydziale chemicznym tej szkoły o zagadnienia przeróbki ropy naftowej.

W związku ze zgodą ministerstwa oświaty na wprowadzenie w politechnice lwowskiej docentur z zakresu kopalnictwa i przeróbki ropy naftowej Wydział Krajowy zwrócił się 28 grudnia 1888 r. do rektoratu szkoły o opinię kolegium profesorów, jakie konkretne wykłady miałyby być powierzone docentom. W odpowiedzi rektorat przesłał oświadczenie, w którym stwierdzał, że jakkolwiek wykłady o technologii nafty i wierceniach wchodzi już w program nauczania szkoły, pierwsze jako część nauki o technologii chemicznej, drugie jako część nauki o robotach wodnych, to wykładane są one jako część bardzo obszernych przedmiotów. Wykłady te byłyby niewystarczające dla ewentualnego kształcenia samodzielnych kierowników kopalń ropy naftowej i wosku ziemnego. Zdaniem kolegium profesorów należałoby program studiów wydziału budowy maszyn i wydziału inżynierii politechniki lwowskiej uzupełnić o wykład o górnictwie minerałów żywicznych (oprócz głębokich wierceń), który zajmowałby 3 godziny wykładu tygodniowo w jednym półroczu oraz o wykład o głębokich wierceniach z 2 godzinami wykładu w jednym półroczu. Ponadto program wykładów dla wydziału chemii technicznej kolegium profesorów proponowało poszerzyć o wykład technologii chemicznej nafty obejmujący 3 godziny zajęć tygodniowo⁵⁷.

Ta namiastka studiów górniczych była jedyną formą kształcenia górników dostępną wówczas na ziemiach polskich.

⁵⁶ Sprawozdanie Wydziału Krajowego w przedmiocie spraw górniczych [w:] Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z trzeciej sesji piątego periodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1885/6, alegat 34, s. 7–8.

⁵⁷ Program Ces. Król. Szkoły Politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1889–90, Lwów 1889, t. XVIII, s. 31; Postanowienia i przepisy dla słuchaczy c.k. Szkoły politechnicznej we Lwowie, Lwów 1898, s. 49.

Wydział Krajowy nie rezygnował z przypominania o konieczności założenia w Krakowie szkoły górniczej i prosił w tej sprawie namiestnictwo, by zechciało tą sprawą jeszcze raz zainteresować rząd wiedeński⁵⁸. Prośby te nie odnosiły jednak pożądanego skutku.

Tymczasem rok akademicki 1890/91 był ostatnim, w którym przy politechnice lwowskiej funkcjonował dwuletni kurs górniczy i roczny kurs hutniczy w dotychczasowej formule⁵⁹. Zabiegi rektoratu Szkoły Politechnicznej i Wydziału Krajowego sprawiły, że minister oświaty rozporządzeniem z 23 czerwca 1891 r. zezwolił na wprowadzenie tymczasowo w roku 1891/92 wykładów o górnictwie naftowym i głębokich wierceniach oraz o chemicznej technologii produktów naftowych i powierzenie ich na próbę dwóm docentom płatnym. Wykłady te rzeczywiście zostały rozpoczęte⁶⁰, ale informacje o nich dziwnym trafem nie znalazły się w programie Szkoły Politechnicznej na ten rok. Informacje o tych wykładach przekazało jednak lwowskie „Czasopismo Techniczne”, zamieszczając również ich szczegółowy program⁶¹.

Z wprowadzeniem wykładów z górnictwa naftowego zbiegło się wydłużenie kursu górniczego do trzech lat i likwidacja rocznego kursu hutniczego. Do programu studiów kursu górniczego nie włączono wykładu górnictwa naftowego i głębokich wierceń ani technologii chemicznej oleju skalnego nie tylko w roku akademickim 1891/92, ale również w roku 1892/93. Dokonano tego dopiero w roku 1893/94, przy czym oba wykłady były początkowo jedynie przedmiotami zalecanymi⁶². Dopiero później ministerstwo zdecydowało się uczynić je obowiązkowymi. Krajowa Rada Górnicza przy Wydziale Krajowym, nie zadowolając się połowicznością rozwiązania, żądała zamiany docentury płatnej na katedrę i tytułu profesora dla wykładowcy. Wydział Krajowy pozostawił jednak w tym względzie starania rektorowi Szkoły Politechnicznej⁶³. Z kolei sejmowa Komisja Górnicza, nie zgadzając się ze stanowiskiem Wydziału Krajowego, zaleciła, by to właśnie Wydział Krajowy przedsięwziął starania o takie rozszerzenie wykładów górnictwa, „aby świa-

⁵⁸ Sprawozdanie Wydziału Krajowego w przedmiocie spraw górniczych [w:] Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z pierwszej sesji szóstego periodu Sejmu Krajowego z roku 1889, b.r.m.w., alegat 63, s. 7.

⁵⁹ Program dla Ces. Król. Szkoły Politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1890–1891, Lwów 1890, s. 61, 63.

⁶⁰ Sprawozdanie Wydziału Krajowego w przedmiocie spraw górniczych [w:] Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z trzeciej sesji szóstego periodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1892, alegat 115, s. 7.

⁶¹ *Program wykładów na rok naukowy 1891–1892*, „Czasopismo Techniczne” [Lwów] 1891, nr 16, s. 128; *Wykłady górnictwa naftowego*, „Czasopismo Techniczne” [Lwów] 1891, nr 19, s. 152.

⁶² Program [...] na rok naukowy 1893/4, Lwów 1893, s. 80.

⁶³ Program [...] na rok naukowy 1892–93, Lwów 1893, s. 72, 77, 80.

dektwa odbytych tu nauk wystarczały c.k. urzędom górniczym w kraju przy przyznawaniu kwalifikacji do dozoru i kierownictwa kopalni nafty i wosku ziemnego⁶⁴. Wniosek sejmowej komisji został zaakceptowany przez sejm na 21. posiedzeniu 16 maja 1893 r.⁶⁵

Pewne kroki w kierunku utworzenia katedry górnictwa podjęło również kolegium profesorów Szkoły Politechnicznej. W grudniu 1893 r. wystosowało ono prośbę do ministerstwa oświaty o utworzenie we Lwowie katedry górnictwa z dostosowanym do potrzeb Galicji programem wykładów oraz o dotację na utworzenie muzeum górnictwa. Działania te poparły Wydział Krajowy⁶⁶ oraz Sejm Krajowy, który na posiedzeniu 13 lutego 1894 r. podjął uchwałę wzywającą rząd w Wiedniu do zorganizowania katedry górnictwa z kursem o głębokich wierceniach⁶⁷. Sejm podjął tę uchwałę przy okazji aprobowania wniosków komisji górniczej oceniającej sprawozdanie Wydziału Krajowego dotyczące spraw górniczych. Ciekawe, że na tym samym posiedzeniu sejm 13 lutego 1894 r. przy okazji zatwierdzenia przez parlament „zasad organizacji Szkoły Politechnicznej we Lwowie” została uchwalona rezolucja sejmowa adresowana do rządu wiedeńskiego, „aby w najbliższej przyszłości w lwowskiej c.k. Szkole politechnicznej do istniejących czterech wydziałów zawodowych dodał piąty wydział dla nauki górnictwa i hutnictwa”⁶⁸.

Najwyraźniej jednak organ bezpośrednio utrzymujący kontakt z administracją państwową i wypełniający uchwały sejmowe – Wydział Krajowy – stosował praktykę małych kroków i w sprawozdaniu z 27 grudnia 1894 r. proponował, by w dalszym ciągu żądać od rządu wiedeńskiego zorganizowania katedry górnictwa⁶⁹. Argumentacja Wydziału Krajowego była następująca: „to zwleknięcie z ustanowieniem też dla przemysłu krajowego potrzebnej katedry nie może nie oddziaływać ujemnie na naukę, a jest przeciwne nie tylko powo-

⁶⁴ Sprawozdanie Wydziału Krajowego w przedmiocie spraw górniczych [w:] Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z czwartej sesji szóstego periodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1892/3, b.m.r.w., alegat 90, s. 5.

⁶⁵ Sprawozdanie Komisji Górniczej o przedłożeniu Wydziału Krajowego w przedmiocie spraw górniczych [w:] Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z czwartej sesji szóstego posiedzenia Sejmu Krajowego [...] z roku 1892/93, b.m.r.w., alegat 218, s. 2.

⁶⁶ Sprawozdanie Wydziału Krajowego w przedmiocie spraw górniczych [w:] Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z piątej sesji szóstego periodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1894, alegat 59, s. 4, 8.

⁶⁷ Stenograficzne Sprawozdanie z piątej sesji szóstego periodu Sejmu Kraj. [...] z roku 1894, s. 648.

⁶⁸ Stenograficzne Sprawozdanie z piątej sesji szóstego peryodu Sejmu Kraj. [...] z roku 1894, b.r.m.w., s. 613.

⁶⁹ Sprawozdanie Wydziału Krajowego w przedmiocie spraw górniczych [w:] Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z czwartej sesji szóstego peryodu Sejmu Kraj. [...] z roku 1894/95, b.r.m.w., alegat 35, s. 10.

lanej rezolucji Wysokiego Sejmu, ale i daleko dalej idącemu żądaniu, wyrażonemu przez Sejm przy sposobności zatwierdzenia statutu c.k. szkoły politechnicznej, a mianowicie uzupełnienia tej szkoły piątym, górniczym wydziałem. Wszystkie przytaczane dotychczas, a stanowczo za utworzeniem tej katedry przemawiające motywy pozostały w swej mocy: frekwencja uczniów na wykład górnictwa jest znaczna, udział ich w wycieczkach naukowych stały, postęp okazywany na egzaminie i w colloquiach zadowalający; dla nauki górnictwa byłaby ta, jedyna z polskim wykładowym językiem, katedra górnictwa nader cennym nabytkiem, a młodym przemysłowcom otwierałoby się jedno pole więcej do pracy”⁷⁰.

Ostatecznie metoda małych kroków dała pewne efekty. Ministerstwo Wyznań i Oświaty rozporządzeniem z 9 listopada 1896 r. zezwoliło bowiem na zorganizowanie w politechnice lwowskiej nadzwyczajnej katedry dla wykładów encyklopedii górnictwa, górnictwa naftowego i głębokich wierceń, a rozporządzeniem z 27 października 1897 r. mianowało profesorem tych nauk inżyniera górniczego przy Wydziale Krajowym, Leona Syroczyńskiego. Wydział Krajowy zezwolił Syroczyńskiemu na objęcie tej funkcji, pozostawiając mu również obowiązki krajowego inżyniera górniczego. Zdaniem Wydziału Krajowego był to pierwszy krok do utworzenia pełnego wydziału górnico-hutniczego⁷¹.

Tymczasem 20 grudnia 1897 r. wpłynęła do sejmu petycja magistratu m. Krakowa o uzupełnienie państwowej szkoły przemysłowej w Krakowie wydziałem górnico-hutniczym. Wniosek ten poparła w swym sprawozdaniu sejmowa komisja górnicza, która jednak w konkluzji proponowała Sejmowi Krajowemu uchwalenie rezolucji wzywającej rząd do utworzenia wydziału górnico-hutniczego w politechnice lwowskiej, natomiast Wydziałowi Krajowemu – dokładne zbadanie zasadności utworzenia wydziału górnico-hutniczego przy szkole przemysłowej w Krakowie⁷². Ostatecznie uchwała, by Wydział Krajowy ocenił ów projekt, nie została podjęta⁷³.

Wydaje się, że z jednej strony wykorzystywanie każdej okazji do podnoszenia na forum sejmu potrzeby studiów górniczych w Galicji nie pozwalało

⁷⁰ Tamże, s. 3–4.

⁷¹ Sprawozdanie Wydziału Krajowego w przedmiocie spraw górniczych [w:] Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z trzeciej sesji szóstego periodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1897/8, alegat 35, s. 1–2.

⁷² Sprawozdanie Komisji górniczej o sprawozdaniu Wydziału Krajowego w przedmiocie spraw górniczych [w:] Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z trzeciej sesji siódmego periodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1897/8, alegat 155, s. 2, 4.

⁷³ Sprawozdanie Wydziału Kraj. w przedmiocie spraw górniczych [w:] Alegata do Stenograficznych Sprawozdań z czwartej sesji siódmego periodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1898/99, alegat 42, s. 2.

rządowi wiedeńskiemu zapomnieć o tej sprawie, z drugiej – mogło wskazywać na brak konsekwencji w dążeniu do celu i rozproszenie wysiłków. Owa wielokrotność zabiegów mogła przynieść jednak pewne efekty w utarczkach z biurokracją austriacką.

Ku akademii górniczej

Projekt utworzenia szkoły górniczej w Krakowie odżył z nową siłą kilka lat później, tymczasem zarówno Wydział Krajowy, jak i sejm skoncentrowały swe zabiegi na utworzeniu wydziału górniczego przy politechnice lwowskiej. Wydział Krajowy ze swej strony przypominał rządowi wiedeńskiemu rezolucje sejmowe, natomiast kolegium profesorów Szkoły Politechnicznej przedłożyło w 1899 r. Ministerstwu Wyznań i Oświaty memoriał zawierający szczegółowy program nauk projektowanego wydziału górniczego⁷⁴. Wobec braku widocznych efektów w tej kwestii na siódmym posiedzeniu Sejmu Krajowego 6 kwietnia 1900 r. Stanisław Potoczek, poseł włościański z powiatu nowosądeckiego, zgłosił projekt rezolucji sejmowej, wzywającej rząd wiedeński, „aby w jak najkrótszym czasie przystąpił do założenia wyższej szkoły górniczej w Wieliczce”⁷⁵. Projekt ten, poparty przez 24 posłów, po pierwszym czytaniu 9 kwietnia 1900 r. został odesłany do rozpatrzenia przez sejmową komisję górniczą⁷⁶. W jej sprawozdaniu z 3 maja 1900 r. brak jednak opinii o wniosku posła Potoczka, jest natomiast poparcie starań o utworzenie wydziału górniczego przy politechnice lwowskiej oraz charakterystyczna wzmianka o zabiegach magistratu Krakowa: „Wdrożone z reprezentacją m. Krakowa i dyrekcją c.k. szkoły przemysłowej tamże, rokowania o utworzenie górniczo-technicznego oddziału nie doprowadziły jeszcze do rezultatu, który by Wysokiemu sejmowi mógł Wydział krajowy przedłożyć, ale nie powinny być zaniechane, bo odpowiadają ważnej potrzebie całego okręgu krakowskiego”⁷⁷. Wydział Krajowy, popierając zorganizowanie wydziału górniczego w politechnice

⁷⁴ Spraw. Wydziału Kraj. w przedmiocie spraw górniczych [w:] Alegata do Stenograficznych Sprawozdań z piątej sesji siódmego peryodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1899/1900, alegat 48, s. 2.

⁷⁵ Stenograficzne Sprawozdania z piątej sesji siódmego peryodu Sejmu Kraj. [...] z roku 1899/1900, b.m.r.w., s. 267; Alegata do Stenograficznych Sprawozdań z piątej sesji siódmego peryodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1899/1900, alegat 97, s. 1.

⁷⁶ Stenograficzne Sprawozdania z piątej sesji siódmego peryodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1899/1900, b.m.r.w., s. 294.

⁷⁷ Sprawozdanie komisji górniczej o sprawozdaniu Wydziału Krajowego w przedmiocie spraw górniczych. Alegata do Stenograficznych Sprawozdań z piątej sesji siódmego peryodu Sejmu Krajowego z roku 1899/1900, b.m.r.w., alegat 203, s. 2.

lwowskiej, ograniczył swe starania w 1900 r. do zabiegów o utworzenie katedry maszyn górniczych oraz stacji doświadczalnej urządzeń wiertniczych. Z podobnym projektem wystąpiło do ministerstwa oświaty kolegium profesorów Szkoły Politechnicznej⁷⁸.

Do kwestii akademickiego kształcenia inżynierów górników powrócono na forum sejmu znowu przy okazji, zgłoszonego 18 czerwca 1901 r., wniosku Fryderyka Zolla, profesora UJ, proponującego uchwalenie rezolucji wzywającej rząd wiedeński do założenia wyższej szkoły górniczej i hutniczej w Krakowie⁷⁹. Przy okazji pierwszego czytania wniosku uzasadnienie przedstawił sam wnioskodawca. Po zaprezentowaniu historii zabiegów o utworzenie studiów górniczych w Galicji zwrócił uwagę na niekonsekwencję w tej sprawie Sejmu Krajowego Galicji, który m.in. 13 lutego 1894 r. powziął dwie różne uchwały dotyczące tej kwestii: najpierw, przy okazji zatwierdzenia organizacji Szkoły Politechnicznej we Lwowie, w sprawie wezwania rządu wiedeńskiego do zorganizowania „piątego wydziału dla nauki górnictwa i hutnictwa”, by potem, przy okazji rozpatrywania sprawozdania sejmowej komisji górniczej, uchwalić apel o utworzenie katedry górnictwa. Komentując to, Zoll stwierdził: „Mojem zdaniem takie odmienne rezolucje sprawie nie tylko nie pomagają, ale raczej szkodzą. Bo przecież trzeba się raz na jedno zgodzić i to przeprowadzić. [...] Mojem zdaniem chybiono także pod innym względem, przez to, że domagano się zaprowadzenia odrębnych oddziałów czy to przy szkole przemysłowej w Krakowie, czy też przy politechnice we Lwowie, albowiem takie oddziały nigdy nie odpowiadają zamierzonemu celowi, gdyż są tylko dodane do zakładu, zmierzającego właściwie do innego celu”⁸⁰.

Zdaniem wnioskodawcy, należy się starać i dopominać o zorganizowanie placówki przeznaczonej wyłącznie do kształcenia kadry inżynierów górników i hutników, nawet wówczas, gdyby to miało trwać dłużej. Jedynym odpowiednim miejscem dla założenia wyższej szkoły górniczej był – zdaniem Zolla – Kraków⁸¹. Postulat ten został przyjęty przez Sejm Krajowy⁸² i odesłany do sejmowej komisji górniczej. Komisja górnicza w swym sprawozdaniu poparła wniosek Zolla, rekomendując sejmowi przegłosowanie uchwały wzywającej

⁷⁸ Sprawozdanie Wydziału Krajowego w przedmiocie spraw górniczych. Alegata do Stenograficznych Sprawozdań z szóstej sesji siódmego peryodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1900/1901, alegat 34, s. 2.

⁷⁹ Sten. Spraw. z szóstej sesji siódmego peryodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1900/1901, s. 241. Por. A. Siwik, R. Artymiak, J. Kwiek, „*Wysoki Sejm raczy uchwalić...*”, s. 81.

⁸⁰ Stenograficzne Sprawozdania z szóstej sesji siódmego peryodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1900/1901, s. 240–242.

⁸¹ Tamże, s. 242.

⁸² Tamże, s. 244.

rząd wiedeński do założenia wyższej szkoły górniczej w Krakowie⁸³. Ta sama komisja, opiniując sprawozdanie Wydziału Krajowego w przedmiocie spraw górniczych, w tym samym czasie rekomendowała sejmowi, by ten „raczył uchwalić” m.in. taki postulat: „Ponawiając rezolucję Sejmu krajowego z dnia 13. lutego 1894 wzywa się c.k. Rząd, aby uzupełnił wykłady górnicze w c.k. lwowskiej szkole politechnicznej urządzeniem V-go górniczo-hutniczego wydziału”⁸⁴. Obydwa sprawozdania Komisji Górniczej nie weszły jednak pod obrady Sejmu Krajowego, nie było dyskusji o tych rozbieżnych rekomendacjach i nie powzięto w związku z tym żadnej uchwały sejmowej. W następnych latach ponawiano więc rezolucje wzywające rząd austriacki do uruchomienia wydziału górniczego przy politechnice lwowskiej. I tak w 1903 r. przyjęto ją przy okazji głosowania nad sprawozdaniem Komisji Górniczej o sprawozdaniu Wydziału Krajowego w przedmiocie spraw górniczych⁸⁵. Podobne rezolucje podejmowano w latach następnych⁸⁶. Uzasadnienie dla takiego rozwiązania problemu braku studiów górniczych w Galicji zaprezentował Wydział Krajowy w sprawozdaniu z roku 1904, pisząc: „Wyższą, istotną naukę górnictwa mogliby pobierać nasi rodacy w kraju, gdyby c.k. Rząd zdecydował się przychylić do postulatu stale od r. 1894 przez Wysoki Sejm wyrażanego, t.j. do uzupełnienia nauk udzielanych w c.k. szkole politechnicznej we Lwowie V. górniczo-hutniczym wydziałem. [...] Istotnie nie ma też nic do przeciwstawienia argumentom o potrzebie tej szkoły dla kraju, dla przemysłu górniczego w ogóle, a szczególnie przemysłu nafty i wosku ziemnego; nie ma wątpliwości, że taki wydział kosztowałby czwartą część tej kwoty, którą wydaje się na odpowiednią odrębnie konstituowaną akademię górniczą. Wydział krajowy ma zaszczyt tedy upraszać Wysoki Sejm o ponowienie tej rezolucyi i w roku bieżącym”⁸⁷.

⁸³ Sprawozdanie Komisji Górniczej o wniosku posła Zolla w sprawie założenia wyższej szkoły górniczej i hutniczej w Krakowie. Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z szóstej sesji siódmego peryodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1900/1901, alegat 206, s. 1–2. Por. A. Siwik, R. Artymiak, J. Kwiek, „*Wysoki Sejm raczy uchwalić...*”, s. 83–84.

⁸⁴ Sprawozdanie Komisji Górniczej o sprawozdaniu Wydziału Krajowego w przedmiocie spraw górniczych. Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z szóstej sesji siódmego peryodu Sejmu Krajowego [...] z roku 1900/1901, alegat 2015, s. 3.

⁸⁵ Sprawozdania Stenograficzne z rozpraw [...] pierwszej sesji ósmego peryodu Sejmu Krajowego z roku 1903, s. 1502, 1504.

⁸⁶ Sprawozdania Stenograficzne z rozpraw [...] drugiej sesji ósmego peryodu z roku 1904, s. 1565; Sprawozdanie sejmowej Komisji Górniczej o sprawozdaniu Wydziału Krajowego w przedmiocie spraw górniczych. Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z drugiej sesji ósmego peryodu Sejmu Krajowego z roku 1904, alegat 317, s. 2; Sprawozdania Stenograficzne z rozpraw [...] trzeciej sesji ósmego peryodu z roku 1907, s. 881–882.

⁸⁷ Sprawozdanie Wydziału krajowego w przedmiocie spraw górniczych. Alegata do Sprawozdań Stenograficznych Sejmu Krajowego z roku 1904, alegat 31, s. 3–4.

Ta opinia Wydziału Krajowego wyraźnie pokazuje, dlaczego wszystkie zabiegi szły raczej w kierunku zwiększania liczby katedr górniczych aż do utworzenia osobnego wydziału niż samodzielnej akademii górniczej.

Mimo zabiegów nie udało się nakłonić Ministerstwa Wyznań i Oświaty ani do zorganizowania odrębnego wydziału górniczego, ani utworzenia katedry maszyn górniczych, ani też do uznania dwu lat studiów w politechnice lwowskiej jako równorzędnych dwóm latom nauki w austriackich akademiach górniczych i przyjmowania na trzeci rok studiów kandydatów do zawodu górniczego⁸⁸. Dopiero w roku akademickim 1912/13 do programu studiów wprowadzono wykład „budowa maszyn górniczych”, ale sama katedra została obsadzona dopiero w roku następnym przez Karola Miłkowskiego, 12 marca 1913 r. mianowanego profesorem zwyczajnym. Wykład ten nie był obowiązkowy, lecz jedynie polecany, nawet na kursie górniczym.

Tymczasem akcja Zolla w sejmie galicyjskim nie przeszła zupełnie bez echa. Sprawa studiów górniczych była nadal żywa w Krakowie. I tak Komisja Przemysłowa Rady Miasta 30 marca 1903 r. powzięła uchwałę upoważniającą prezydium magistratu do „zwołania ankiety złożonej z mężów fachowych celem omówienia sprawy i ułożenia ogólnego programu nauk z uwzględnieniem stosunków miejscowych, a następnie wniesienia petycji do Sejmu, Rady Państwa i Rządu (Ministerstwa) [...] o założenie w Krakowie szkoły górniczo-hutniczej”⁸⁹. W następstwie tej uchwały zaproszenie do udziału w ankiecie wystosował w maju 1903 r. magistrat m. Krakowa do Henryka Kowarzyka, dyrektora Zakładów Górniczo-Hutniczych w Niedzieliskach, nie oznaczając jednak daty takiej ankiety⁹⁰. Do ankiety i realizacji inicjatywy Krakowa najprawdopodobniej w tym czasie jednak nie doszło, gdyż zarówno Delegacja Zjazdu Polskich Górników i Hutników, powołana w 1906 r., jak i Związek Górników i Hutników Polskich w Austrii, powstały w 1907 r., miały inne priorytety – najpierw zorganizować szkołę sztygarów na Śląsku Cieszyńskim, by przeciwdziałać wynarodawianiu górników. Świadczy o tym pismo Związku Górników i Hutników Polskich w Austrii do magistratu Krakowa z 17 lutego 1908 r., w którym czytamy: „Świetny Magistrat raczy łaskawie wstrzymać się na raz: z wszelkimi krokami, które by mogły szerszej publiczności objawić zamiar założenia szkoły górniczej w Krakowie, a to aż do czasu kiedy szkoła sztygarów w Dąbrowie, po zatwierdzeniu jej statutu przez rząd, zostanie, po

⁸⁸ Sprawozdanie Wydziału Krajowego w przedmiocie spraw górniczych. Alegata do Sprawozdań Stenograficznych Sejmu Krajowego z r. 1909, alegat 472, s. 5.

⁸⁹ Uchwała Komisji Przemysłowej Rady Miasta Krakowa o założenie w Krakowie szkoły górniczo-hutniczej [w:] A. Siwik, R. Artymiak, J. Kwiek, „*Wysoki Sejm raczy uchwalić...*”, s. 87.

⁹⁰ Pismo magistratu miasta Krakowa do Henryka Kowarzyka w sprawie utworzenia w Krakowie szkoły górniczo-hutniczej [w:] tamże, s. 89–90.

pomyślnym przebiegu pertraktacji z kopalniami śląskimi [Śląska Cieszyńskiego – przyp. J.K.], ustaloną na definitywnym etapie, zapewniającym jej byt bez względu na zewnętrzne okoliczności”⁹¹. W podobnym tonie do magistratu pisał w marcu 1908 r. Jan Zdrański, prosząc o wstrzymanie się z akcją na rzecz założenia szkoły górniczej w Krakowie do czasu zatwierdzenia statutu szkoły sztygarów i uzyskania subwencji rządowej, gdyż „wobec nieprzychylnego stanowiska właścicieli i dyrektorów kopalń śląskich, zwłaszcza narodowości czeskiej, wzniecona w szersze warstwy ludności myśl założenia szkoły górniczej w Krakowie, musiałaby bezwzględnie niekorzystnie wpłynąć na podjętą przez polskich górników, a z nimi przez prezydium Koła Polskiego, akcję założenia szkoły na Śląsku i zabezpieczenia jej bytu”⁹².

Sygnal do wznowienia akcji na rzecz utworzenia samodzielnej akademii górniczej dał znowu Zdrański w 1909 r., publikując w „Nowej Reformie” znamienny artykuł *W sprawie akademii górniczej w kraju*, który zakończył tak: „Mojem zdaniem istotnej potrzebie kraju uczynić może zadość jedynie założenie samoistnej polskiej akademii górniczej z siedzibą w Krakowie, który, dzięki swemu centralnemu położeniu wśród kopalń i hut i ułatwionej tym możliwości uzupełnienia wykładów przez ciągle zwiedzanie tych zakładów, posiada pod tym względem ogromną nad Lwowem przewagę”⁹³.

Równocześnie swoje zabiegi wznowił Kraków, składając w listopadzie 1909 r. petycję do Ministerstwa Robót Publicznych w sprawie założenia akademii górniczo-hutniczej⁹⁴. Odpisy petycji otrzymali też deputowani do Rady Państwa reprezentujący Kraków oraz minister dla Galicji – dr Władysław Dułęba⁹⁵. W petycji Rada Gminy Kraków stwierdzała m.in.: „Istotnej potrzebie kraju zadośćuczynić może jedynie kreowanie samoistnej akademii górniczo-hutniczej z polskim językiem wykładowym w Krakowie, który spośród wszystkich miejscowości kraju posiada najwięcej warunków dla pomieszczenia tego rodzaju zakładu”⁹⁶.

⁹¹ Pismo Stałej Delegacji Związku Górników i Hutników Polskich w Austrii do magistratu miasta Krakowa [w:] tamże, s. 93.

⁹² Pismo Jana Zdrańskiego do prezydenta miasta Krakowa w sprawie założenia szkoły górniczej w Krakowie [w:] tamże, s. 95.

⁹³ J. Zdrański, *W sprawie akademii górniczej w kraju*, „Nowa Reforma” 1909, R. 28, nr 479 z 19 X, s. 1; zob. też Z. Wójcik, *Z dziejów starań...*, s. 47, toż, Z. Wójcik, *Józef Morozewicz uczony...*, s. 135–136, A. Siwik, R. Artymiak, J. Kwiek, „*Wysoki Sejm raczy uchwalić ...*” s. 97–99.

⁹⁴ Petycja Gminy Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa w sprawie założenia w Krakowie akademii górniczo-hutniczej [w:] A. Siwik, R. Artymiak, J. Kwiek, „*Wysoki Sejm raczy uchwalić...*”, s. 101–106.

⁹⁵ Pismo prezydenta miasta Krakowa do dra Michała Bobrzyńskiego [w:] tamże, s. 107; Pismo prezydenta miasta Krakowa do dra Władysława Dułęby [w:] tamże, s. 109.

⁹⁶ Petycja Gminy Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa... [w:] tamże, s. 105.

Sprawa wyższych studiów górniczych w Galicji była również przedmiotem zabiegów organizacji zawodowych górników. I tak na II Zjeździe Polskich Górników i Hutników, który odbył się w dniach 23–26 września 1910 r. we Lwowie, powzięto uchwałę następującej treści: „II Zjazd Polskich Górników i Hutników uznaje potrzebę utworzenia w najbliższym czasie wyższych studiów górniczych w kraju i poleca Delegacji G. H. P. usilne zajęcie się sprawą i poczynienie wszystkich potrzebnych kroków do przeprowadzenia tego postulatu”⁹⁷. Owa Stała Delegacja Zjazdu Polskich Górników i Hutników funkcjonowała w okresie między zjazdami i zajmowała się w swej programowej pracy realizacją uchwał zjazdowych⁹⁸. Nadal pozostała otwarta kwestia organizacji studiów górniczych – czy jako wydział przy politechnice lwowskiej, czy osobna uczelnia w Krakowie. Zdecydowanym orędownikiem wydziału górniczo-hutniczego był Leon Syroczyński, profesor politechniki lwowskiej, który w 1910 r. wydał broszurę *Wyższa Szkoła Górnictwa w Galicji, jej potrzeba i organizacja*. Pisał: „Potrzeba wyższej szkoły dla górnictwa dla Polaków i Galicji jest udowodniona, niechęć ze strony Niemców i rządu widoczna. Jeśliby jednak szkoła miała być, to pozostaje rzekomo kwestya, gdzie ma być założona i czy ma być odrębnym naukowym zakładem, czy też przyłączoną do istniejącego już wyższego zakładu naukowego”⁹⁹. Odnosząc się do projektu powołania „odrębnego zakładu naukowego w Krakowie”, stwierdzał, że koszty takiego rozwiązania byłyby bardzo wysokie, a we Lwowie studia można uruchomić, przeznaczając na to 30 000 koron rocznie¹⁰⁰. Odmienny pogląd – o konieczności powstania osobnej akademii górniczej – zaprezentował geolog Leon Pitułko w trzyczęściowym artykule *W sprawie akademii górniczo-hutniczej w Krakowie*¹⁰¹. Takie podejście skrytykował Syroczyński, pisząc: „Lepszego pozoru [do odwołania sprawy – przyp. J.K.] nie można było dać Ministerstwu, jak rozpoczęciem polemiki na temat, gdzie i jaka ma być szkoła, i pokazaniem, że życzenie kraju nie jest jednomyślne”¹⁰². Syroczyńskiego poparł Bronisław Pawlewski, również profesor lwowskiej politechniki, który

⁹⁷ „Szczęść Boże!” 1910, nr 3–4, s. 4; Z. Bielski, *Przyczynek do dziejów...*, s. 7.

⁹⁸ Delegacja G. H. P. działająca między I a II Zjazdem doprowadziła m.in. do założenia w 1907 r. szkoły górniczej w Dąbrowie na Śląsku Cieszyńskim. Wielką w tym była zasługa inż. Jana Zarańskiego, od 1907 r. posła do austriackiej Rady Państwa.

⁹⁹ L. Syroczyński, *Wyższa Szkoła Górnictwa w Galicji, jej potrzeba i organizacja*, Lwów 1919, s. 11.

¹⁰⁰ Tamże, s. 13.

¹⁰¹ L. Pitułko, *W sprawie akademii górniczo-hutniczej w Krakowie*, „Przegląd Górniczo-Hutniczy” 1911, nr 6, s. 185–187; nr 7, s. 210–211; nr 8, s. 247–251; to samo: L. Pitułko, *O potrzebie i zadaniach polskiej Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie*, Lwów 1911.

¹⁰² L. Syroczyński, *W sprawie wyższej polskiej uczelni górniczej w Galicji*, „Przegląd Górniczo-Hutniczy” 1911, nr 10, s. 345.

w broszurze *Samodzielna akademia czy wydział górniczy* skrytykował zabiegi o uruchomienie akademii górniczej w Krakowie i zdecydowanie opowiedział się za utworzeniem wydziału górniczego przy politechnice lwowskiej¹⁰³.

Sprawą studiów górniczych w Galicji starano się zainteresować również społeczeństwo galicyjskie. I tak m.in. 23 maja 1911 r. odbyło się w tej sprawie na Uniwersytecie Jagiellońskim zgromadzenie ogólnoakademickie, na którym uchwalono rezolucję stwierdzającą m.in.: „Wiec [...] uważa połowiczne załatwienie tej sprawy przez utworzenie wydziału górniczego przy lwowskiej politechnice za niedostateczne z powodu braku elementarnych warunków dla praktycznego zawodowego wykształcenia a dla idei kreowania samodzielnej polskiej akademii górniczej wręcz szkodliwe i zgodnie z wielokrotnie wyrażaną opinią górników-Polaków, widzi jedyne dla tej uczelni odpowiednie miejsce w położonym w centrum polskiego przemysłu górniczego – Krakowie”¹⁰⁴. Wiadomo było, że rząd wiedeński nie był przychylny projektowi samodzielnej akademii górniczej, liczył się jednak z tym, że pod naciskiem opinii publicznej i tzw. czynników miarodajnych uznać będzie musiał konieczność rychłego załatwienia tej sprawy i to nie przez utworzenie wydziału górnictwa i hutnictwa przy politechnice lwowskiej¹⁰⁵.

Akcja propagowania idei utworzenia uczelni górniczej w Krakowie zataczała coraz szersze kręgi. W grudniu 1911 r. w wydawanej we Lwowie „Gazecie Wieczornej” ukazał się artykuł *O Akademii górniczą w Krakowie*, gdzie czytamy m.in.: „Mamy teraz na myśli sprawę, poruszaną przez całą prasę naszą w trzech zaborach, sprawę wyświetlaną obszernie na pierwszym i drugim zjeździe górników i hutników polskich we Lwowie – sprawę założenia w Krakowie pierwszej polskiej akademii górniczej”. Dalej niepodpisany autor artykułu trzeźwo stwierdza: „Nie rozechodzi się o to, by rząd już w tym roku obciążał budżet krociami koron na akademię – potrzeba tego zajdzie za rok czy dwa. Dziś idzie o to, by rząd w zasadzie uznał kwestię założenia akademii górniczej w Krakowie za rzecz bezwzględnie potrzebną i zrealizowania godną i żeby już teraz przy uchwalaniu budżetu przeznaczył kwotę kilkudziesięciu tysięcy koron (50 000 – 60 000) na wysłanie młodych polskich uczonych do wybitnych ognisk naukowych w Europie, by w okresie kilkuletnim mogli się przygotować na nauczycieli przyszłej polskiej uczelni”¹⁰⁶. Obszerne fragmenty

¹⁰³ B. Pawlewski, *Samodzielna akademia czy wydział górniczy. Memorial przedstawiony Krajowej Radzie Górniczej*, Lwów 1912.

¹⁰⁴ *O Akademii górniczą w Krakowie*, „Nowa Reforma” 1911, R. 30, nr 235, s. 1, z 24 V; toż Z. Wójcik, *Józef Morozewicz uczony i współorganizator Akademii Górniczej w Krakowie*, Kraków 2004, s. 138.

¹⁰⁵ *O akademii górniczą w Galicji*, „Gazeta Wieczorna” 1911, nr 425 z 12 XII, s. 8.

¹⁰⁶ *O Akademii górniczą w Krakowie*, „Gazeta Wieczorna” 1911, nr 414 z 5 XII, s. 9.

tego artykułu przedrukował m.in. „Kurjer Warszawski” 10 grudnia 1911 r.¹⁰⁷ Sam Zarański na łamach krakowskiego „Czasu” opublikował 7 grudnia 1911 r. artykuł *O polską Akademię górniczą*, gdzie we wstępie – będącym świetnym streszczeniem dotychczasowych działań – pisał: „Dotychczasowe nasze zabiegi o założenie wyższego górniczego zakładu naukowego w kraju objawiały się na zewnątrz dotąd głównie w rezolucjach sejmu, wystosowanych pod adresem rządu, tudzież w licznych uchwałach kół zawodowych i różnych korporacji, uznających potrzebę takiego zakładu. Brakło jednak dotąd konkretnych projektów, opartych o uzasadnioną i udowodnioną potrzebę kraju na tem polu. Co więcej: dążenia nasze były dotąd najczęściej rozbieżne, niewolne od pewnego partykularyzmu, objawiającego się w konkurencyi naszych dwóch stołecznych grodów Krakowa i Lwowa, z których każdy pragnie mieścić w swych murach nowy zakład, pierwszy jako Akademię górniczą, drugi w formie odrębnego wydziału górniczo-hutniczego przy politechnice”¹⁰⁸. W innym artykule Zarański zauważył: „Rząd wiedeński jest bowiem ciągle zdania, że u nas nie ma tak wielkiego zapotrzebowania sił inżynierskich, które wymagałoby koniecznie założenia akademii”¹⁰⁹.

Tymczasem Stała Delegacja Zjazdu Polskich Górników i Hutników powołała w listopadzie 1911 r. Komisję Zakładów Naukowych, której podstawowym celem było zrealizowanie postulatu utworzenia studiów górniczych w Galicji. W styczniu 1912 r. zorganizowano w Krakowie inauguracyjne posiedzenie Komisji Zakładów Naukowych, która ukonstytuowała się i wybrała na prezesa posła Jana Zarańskiego, a na sekretarza inż. Leopolda Szefera, dyrektora Szkoły Górniczej w Dąbrowie Cieszyńskiej. Wtedy też – w wyniku długiej dyskusji – podjęto uchwałę, by delegacja dla zainteresowania i pozyskania szerokich kręgów społeczeństwa dla sprawy akademii urządziła ankietę (specjalne zebranie) z udziałem wszystkich zainteresowanych władz i instytucji¹¹⁰. Ankieta niebawem, bo 24 lutego 1912 r., została zwołana w jednej z sal Akademii Umiejętności w Krakowie. Wzięli w niej udział przedstawiciele rządu, rad miejskich Krakowa i Lwowa, instytucji naukowych i towarzystw zawodowych z Galicji i Królestwa Polskiego. Zebrani jednogłośnie uchwalili rezolucję o następującej treści: „Ankieta, obradująca w dniu 24 lutego 1912 r. w sali Akademii Umiejętności w Krakowie, oświadcza na zapytanie Delegacji Polskich Górników i Hutników – że uznaje rychłe utworzenie wyższych studiów

¹⁰⁷ *Akademia górnicza w Krakowie*, „Kurjer Warszawski” 1911, nr 341 z 10 XII, s. 13.

¹⁰⁸ J. Zarański, *O polską Akademię górniczą*, „Czas” 1911, nr 560 z 7 XII, s. 1.

¹⁰⁹ J. Zarański, *O polską akademię górniczą*, „Gazeta Wieczorna” 1911, nr 445 z 23 XII, s. 18.

¹¹⁰ *Wyższe studia górnicze w kraju*, „Nafta” 1912, z. 2, s. 28; wg Z. Bielskiego owo posiedzenie Komisji Zakładów Naukowych odbyło się 29 grudnia 1911 r. (Z. Bielski, *Przyczynek do dziejów...*, s. 7).

górnictwa w kraju jako pilną i niezbędną potrzebę społeczeństwa”¹¹¹. Jakkolwiek forma studiów i ich umiejscowienie nie były objęte programem ankiety, większość zebranych opowiedziała się za tym, że powinna powstać osobna akademia górnicza w Krakowie¹¹².

Rozpoczęte jeszcze w 1911 r. energiczne zabiegi delegacji, a szczególnie jej ówczesnego wiceprezesa posła Jana Zarańskiego i sekretarza Adama Łukaszewskiego sprawiły, że założenie akademii górniczej znalazło duże poparcie posłów Koła Polskiego w wiedeńskim parlamencie, w Ministerstwie Robót Publicznych i oczywiście w galicyjskim Wydziale Krajowym, a także ministra dla Galicji – Władysława Długosza. 20 kwietnia 1912 r. odbyło się we Lwowie – pod przewodnictwem członka Wydziału Krajowego, Władysława Jahla – posiedzenie Krajowej Rady Górniczej przy udziale zaproszonych przez Wydział Krajowy znawców, gdzie dyskutowano również kwestię utworzenia w Galicji wyższych studiów górniczych. Krajowa Rada Górnicza nie zajęła jednak żadnego stanowiska w tej sprawie¹¹³.

Celem zaznajomienia szerokich kręgów społeczeństwa i uczestników ankiety ze stanowiskiem delegacji w sprawie przyszłych studiów górniczych Komisja Zakładów Naukowych wydała drukiem *Memoryał Delegacji Górników i Hutników Polskich w sprawie założenia Akademii górniczej w Krakowie*, w którym przedstawiono wszechstronnie potrzebę jej założenia, zarys organizacji studiów i wstępne koszty powstania uczelni¹¹⁴. Memoriał ten, wydany w liczbie 1000 egzemplarzy, rozesłano wszystkim zainteresowanym władzom, instytucjom i osobistościom. Z chwilą, gdy całe społeczeństwo i sfery rządowe były należycie poinformowane, Zarański poprosił Ministerstwo Robót Publicznych o przedstawienie swego stanowiska w tej sprawie. Wynikiem tej akcji była narada przeprowadzona w ministerstwie 1 lipca 1912 r. Wcześniej poseł Zarański postarał się u ministra dla Galicji, Władysława Długosza, o zwołanie narady konsultacyjnej, na której zapadły ważne uchwały co do taktyki ekspertów mających zabrać głos w trakcie ankiety (narady) ministerialnej. Z wyjątkiem jednego odosobnionego wystąpienia wszyscy zebrani wypowiedzieli się za jak najszybszym utworzeniem samodzielnej akademii górniczej. Prezydent Krakowa Juliusz Leo, biorący udział w ankiecie, oświad-

¹¹¹ *O wyższe studia górnicze w kraju*, „Nafta” 1912, z. 4, s. 56; *W sprawie wyższych studiów górniczych polskich*, „Przegląd Górniczo-Hutniczy” 1912, nr 6, s. 219.

¹¹² *O wyższe studia górnicze w kraju*, „Nafta” 1912, z. 4, s. 55–56; *W sprawie wyższych studiów górniczych polskich*, „Przegląd Górniczo-Hutniczy” 1912, nr 6, s. 218–219.

¹¹³ *W sprawie wyższych studiów górniczych w kraju*, „Nafta” 1912, z. 8, s. 116–117. Stanowisko Krajowej Rady Górniczej prezentowała najpewniej broszura B. Pawlewskiego *Samodzielna akademia czy wydział górniczy*.

¹¹⁴ *Memoryał Delegacji Górników i Hutników Polskich w sprawie założenia Akademii górniczej w Krakowie*, Kraków [1912].

czył, że gmina krakowska ofiaruje na potrzeby szkoły odpowiednią parcelę oraz subwencję, a reprezentant rządu wiedeńskiego E. Hofmann przychylił się do jednolitej opinii uczestników ankiety i oświadczył, że dążeniem rządu jest, by nauka w uczelni krakowskiej rozpocząć się mogła już w roku akademickim 1914/15. Tak pomyślne i szybkie załatwienie postulatu zawdzięczano gorliwości Jana Zarańskiego, energicznemu poparciu sprawy przez prezesa Koła Polskiego w austriackiej Radzie Państwa, dr. Juliusza Lea, oraz zaangażowaniu ministra dla Galicji, Władysława Długosza, i ministra skarbu, Wacława Zaleskiego¹¹⁵. 10 lipca 1912 r. Ministerstwo Robót Publicznych wystosowało do Rady Miasta Krakowa reskrypt o decyzji rządu otwarcia w tym mieście akademii górniczej, poruszając zarazem kwestię budowy gmachu dla tej uczelni i kosztów z tym związanych¹¹⁶. Sprawa była omawiana na posiedzeniu Rady Miasta 18 lipca 1912 r., z czego relację zdawały gazety krakowskie, m.in. „Czas”, „Głos Narodu” i „Nowa Reforma”¹¹⁷.

Ukoronowaniem wieloletnich starań był ostateczny akt zatwierdzający, czyli najwyższe postanowienie o utworzeniu akademii górniczej w Krakowie wydane przez cesarza Franciszka Józefa 31 maja 1913 r.¹¹⁸ Po przyznaniu przez gminę miasta Krakowa gruntu pod budowę akademii o obszarze około 11 tys. m² (wartość około 500 tys. koron) i zasiłku na sumę 200 tys. koron, powołany został wiosną 1913 r. przez Ministerstwo Robót Publicznych Komitet Organizacyjny, w którego skład weszli: Józef Morozewicz, profesor UJ, jako prezes, Marian Smoluchowski, prof. UJ, Józef Sare, wiceprezydent m. Krakowa, Władysław Szajnocha, prof. UJ, Kazimierz Żurawski, prof. UJ, Stefan Niementowski, prof. Politechniki Lwowskiej, Jan Zarański, radca górniczy i poseł do Rady Państwa, oraz Antoni Schimitzek, dyrektor Towarzystwa Zakładów Górniczych w Sierszy. Na podstawie uchwał tego komitetu, jako organu doradczego Ministerstwa Robót Publicznych, z polecenia tegoż ministerstwa z 24 lipca 1913 r. rozpisany został konkurs na projekt architektoniczny gmachu dla akademii górniczej w Krakowie z terminem nadsyłania prac do 15 października 1913 r. Na konkurs nadesłano 20 prac¹¹⁹. Ostatecznie przyjęto

¹¹⁵ *Sprawozdanie Związku Górników i Hutników Polskich w Austrii za rok administracyjny 1912*, Kraków 1913, s. 8.

¹¹⁶ S. Białas, A. Szybiński, *Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie...*, s. 23.

¹¹⁷ *Akademia górnicza w Krakowie*, „Czas” 1912, nr 324, s. 1; „Głos Narodu” 1912, nr 162 s. 1; „Nowa Reforma” 1912, nr 324, s. 1. Zob. też A.S. Kleczkowski, *Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie...*, s. 200, 202; A. Siwik, R. Artymiak, J. Kwiek, „*Wysoki Sejm raczy uchwalić...*”, s. 133–134 (cytując „Czas”, błędnie podano numer dziennika).

¹¹⁸ A.S. Kleczkowski, *Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie...*, s. 198–199; Najwyższe postanowienie cesarza Franciszka Józefa o utworzeniu w Krakowie wyższej szkoły górniczej [w:] A. Siwik, R. Artymiak, J. Kwiek, „*Wysoki Sejm raczy uchwalić...*”, s. 199.

¹¹⁹ *Sprawozdanie Związku Górników i Hutników Polskich w Austrii za rok 1913*, Kraków 1914, s. 8.

do realizacji projekt Odrzywolskiego i Ballenstaedta, a aby urządzenie wewnętrzne projektowanego gmachu było możliwie jak najbardziej funkcjonalne, staraniem Komitetu Organizacyjnego zorganizowano zagraniczną podróż informacyjną, w której – oprócz architektów Odrzywolskiego i Ballenstaedta – wzięło udział także kilku członków komitetu¹²⁰.

W dalszym toku organizacji akademii górniczej Ministerstwo Robót Publicznych ogłosiło we wrześniu 1913 r. konkurs celem obsadzenia 6 posad profesorów. Dla pierwszego roku studiów, mającego się rozpocząć w październiku 1914 r., zaplanowano bowiem utworzenie sześciu katedr – matematyki wyższej, fizyki i mechaniki technicznej, geometrii wykreślnej, mineralogii, petrografii, chemii ogólnej i analizy technicznej gazów oraz ogólnej nauki o budowie maszyn. W celu pozyskania dla powstającej uczelni najlepszych wykładowców, gdyby kandydaci oczekiwali jeszcze dodatkowego wykształcenia fachowego w tym zakresie, przewidziano pięć stypendiów po 2400 koron rocznie każde¹²¹.

Komitet Organizacyjny składał się z przedstawicieli nauki, profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego i Politechniki Lwowskiej, oraz z górników praktyków, którzy – na podstawie swej długoletniej praktyki zawodowej – mieli możliwość określić, jakie treści powinien zawierać program naukowy akademii. Komitet ten zdołał przekonać w niektórych punktach rząd o potrzebie odstąpienia od wzorowania się ściśle na rozwiązaniach funkcjonujących w uczelniach w Leoben i Przybramie przy układaniu programu nauki w akademii i przyjęcie systemu dyktowanego postępem czasu i szczególnymi warunkami górnictwa krajowego. Rząd zgodził się w szczególności na rozdział katedry matematyczno-fizycznej na dwie odrębne katedry, tj. matematyki i fizyki, do której dołączono pierwszą część mechaniki technicznej. Uzyskano również zgodę na utworzenie dwóch nowych katedr, a mianowicie katedry wiertnictwa i eksploatacji ropy, tudzież katedry nauk społecznych, o którą dotąd bezskutecznie zabiegały akademie górnicze w Leoben i Przybramie, a którą objąć miał prezes Związku Górników i Hutników Polskich w Austrii, poseł Jan Zaráński.

Ministerstwo Robót Publicznych już w październiku 1913 r. mianowało radcę dworu i posła Jana Zaráńskiego profesorem zwyczajnym Akademii Górniczej, mianując go później konsultantem w ministerstwie dla wszystkich spraw związanych z organizacją uczelni. Był więc Zaráński pierwszym profesorem Akademii Górniczej w Krakowie.

Budowa gmachu akademii miała się rozpocząć w lecie 1914 r. kosztem 2 100 000 koron i potrwać około 2 lat. Tymczasowo władze Krakowa odstą-

¹²⁰ S. Białas, A. Szybiński, *Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie...*, s. 27.

¹²¹ *Akademia Górnicza w Krakowie*, „Przegląd Górniczo-Hutniczy” 1913, nr 20, s. 813–814.

piły dla potrzeb nowej uczelni budynek szkoły ludowej przy ul. Loretańskiej, podobnie Uniwersytet Jagielloński oraz dyrekcja Wyższej Szkoły Przemysłowej zgodziły się gościnnie użyczyć swoich sal wykładowych aż do czasu zakończenia budowy¹²². Wybuch I wojny światowej odsunął o pięć lat otwarcie Akademii Górniczej. Już jednak z końcem 1918 r. Komitet Organizacyjny podjął na nowo prace, postanawiając dołożyć wszelkich starań, by otwarcie akademii nastąpiło w październiku 1919 r. Pewną niespodzianką była kolportowana w końcu 1918 r. informacja o planowanym otwarciu wydziału górniczego przy politechnice warszawskiej¹²³. Ostatecznie jednak projekt ten upadł.

20 października 1919 r. w auli Uniwersytetu Jagiellońskiego nastąpiło uroczyste otwarcie Akademii Górniczej w Krakowie z udziałem ówczesnego Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego. Wykłady dla 80 studentów przyjętych na I rok studiów rozpoczęły się już 15 października 1919 r.¹²⁴ Wcześniej, bo już 1 maja 1919 r., mianowano pierwszych sześciu profesorów: doktora Władysława Gąsiorowskiego – nadzwyczajnym profesorem geometrii wykreślnej, doktora Antoniego Hoborskiego – zwyczajnym profesorem wyższej matematyki, doktora Stefana Kreutza – zwyczajnym profesorem mineralogii i petrografii, inżyniera Stanisława Płużańskiego – zwyczajnym profesorem ogólnej budowy maszyn i mechaniki technicznej, doktora Jana Stocka – zwyczajnym profesorem fizyki i mechaniki ogólnej, doktora Kazimierza Klinga – zwyczajnym profesorem chemii ogólnej i technicznej analizy gazów. Niebawem Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego uczyniło prof. Stanisława Płużańskiego pełniącym obowiązki rektora z terminem do 1 kwietnia 1920 r. Ze względu na to, że prof. Płużański pełnił służbę doradcy fachowego w Głównym Urzędzie Zaopatrzenia dla Armii i swych czynności ani rektorskich, ani nauczycielskich sprawować nie mógł, otrzymał urlop od 1 lipca 1919 r. do końca września 1920 r. Cały ciężar pracy organizacyjnej przy uruchomieniu I roku studiów wzięli na siebie przewodniczący Komitetu Organizacyjnego prof. Morozewicz i dziekan Wydziału Górniczego prof. Hoborski, który od 1 lipca 1919 r. pełnił praktycznie obowiązki rektorskie.

Tak doprowadzono do powstania Akademii Górniczej w Krakowie, która w 2019 r. będzie obchodziła stulecie swojej działalności.

¹²² „Przegląd Górniczo-Hutniczy” 1914, nr 15, s. 734.

¹²³ F. Drobniak, *Gdzie powinna powstać Akademia górnicza*, „Czasopismo Górniczo-Hutnicze” 1918, nr 11, s. 190.

¹²⁴ *Akademia Górnicza w Krakowie. Skład personelu. Spis wykładów na rok szkolny 1920/21*, Kraków 1920, s. 18–19.

Bibliografia

Źródła drukowane

- Akademia Górnicza w Krakowie. Skład personelu. Spis wykładów na rok szkolny 1920/21*, Kraków 1920.
- Alegata do Stenograficznych Sprawozdań Sejmu Galicyjskiego*, Lwów 1869, 1874, 1875, 1876, 1877, 1878, 1880, 1882, 1883, 1884, 1885/86, 1889, 1892, 1892/93, 1894, 1894/95, 1897/98, 1898/99, 1899/1900, 1900/01, 1904, 1909.
- Postanowienia i przepisy dla słuchaczy c.k. Szkoły politechnicznej we Lwowie*, Lwów 1898.
- Program ces. król. Szkoły Politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1885–86*, Lwów 1885.
- Program ces. król. Szkoły Politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1886–87*, Lwów 1886.
- Program ces. król. Szkoły Politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1889–90*, Lwów 1889.
- Program ces. król. Szkoły Politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1891/1892*, Lwów 1891.
- Program ces. król. Szkoły Politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1893/4*, Lwów 1893.
- Siwik A., Artymiak R., Kwiek J., „Wysoki Sejm raczy uchwalić...” *Starania o założenie wyższej szkoły górnictwa i hutnictwa w Krakowie w latach 1861–1914*, Kraków 2013.
- Sprawozdanie Związku Górników i Hutników Polskich w Austrii za rok administracyjny 1912*, Kraków 1913.
- Sprawozdanie Związku Górników i Hutników Polskich w Austrii za rok 1913*, Kraków 1914.
- Sprawozdania Stenograficzne z posiedzeń Sejmu Krajowego galicyjskiego we Lwowie*, Lwów 1861, 1866, 1868, 1869, 1871, 1874, 1875, 1876, 1877, 1878, 1882, 1883, 1894, 1899/1900, 1900/1901, 1903, 1904, 1907.
- Uchwała Rady Miasta Krakowa z dnia 27 lutego 1868 r. w sprawie Instytutu Technicznego Krakowskiego (w odpowiedzi Wysokiej Radzie Szkolnej Krajowej)*, Kraków 1868.

Opracowania

- Białas S., Szybiński A., *Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie w latach 1919–1959*. Kraków 1959.
- Bielski Z., *Przyczynek do dziejów starań o założenie Akademii Górniczej w Krakowie*, Sosnowiec 1936.
- Dutkova R., *Polityka szkolna w Galicji. Między autonomią a centralizmem (1861–1875)*, Kraków 1995.
- Jahoda K., *Etapy realizacji idei założenia w Krakowie wyższej uczelni górniczej (1810–1919)*, „Zeszyty Naukowe AGH” 1970, z. 261.
- Janowski J., *Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie. Z dziejów uczelni*, „Nauka Polska” 1990, nr 1–2.
- Kleczkowski A.S., *Powstanie Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie w świetle dokumentów*, „Rocznik Biblioteki PAU i PAN” 2002, R. 47.
- Kleczkowski A.S., *Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie. Początek (1816) – założenie (1912) – otwarcie (1919)*, „Zeszyty Staszicowskie” 2002, nr 3.
- Kleczkowski A.S., Zillmann K.F., Hofmann J., *Początki Akademii Górniczej w Kielcach (1816–1827) w świetle dokumentów z archiwów Drezna, Freiberga i Kielc*, „Prace Muzeum Ziemi” [Warszawa] 1986, z. 38.
- Program wykładów na rok naukowy 1891–1892*, „Czasopismo Techniczne” [Lwów] 1891, nr 16.
- Ręgorowicz L., *Historia Instytutu Technicznego w Krakowie*, Kraków 1913.
- Rybicka I., *Kształcenie zawodowe w górnictwie i hutnictwie Królestwa Polskiego w XIX w.*, „Zeszyty Naukowe AGH” [Kraków] 1975, nr 469.
- Wielogłowski W., *O Szkole Politechnicznej i Szkole Górniczej w Krakowie*, Kraków 1861.

- Winiarz A., *Szkoły zawodowe w planach industrializacji Królestwa Polskiego (1815–1831)* [w:] *Oświata na ziemiach polskich pod zaborami wobec wyzwań cywilizacyjnych*, red. A. Meissner i J. Potoczny, Lublin 2013.
- Wójcik Z., *Józef Morozewicz – uczonek i współorganizator Akademii Górniczej w Krakowie*, Kraków 2004.
- Wójcik Z., *Z dziejów starań o powołanie Akademii Górniczej w Krakowie*, „Prace Komisji Historii Nauki” 2004, t. 6.
- Z dziejów Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie w latach 1919–1967*, Kraków 1970.
- Zajączkowski W., C.K. *Szkoła Politechniczna we Lwowie. Rys historyczny jej założenia i rozwoju, tudzież stan jej obecny*, Lwów 1894.
- Żeleńska-Chełkowska A., *Nieznany projekt z 1816 r. utworzenia przy Szkole Głównej Krakowskiej instytutów: rolnictwa, weterynarii i górnictwa*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1962, R. 7, nr 4.

Publicystyka

- Akademia górnicza w Krakowie*, „Czas” 1912, nr 324.
- Akademia górnicza w Krakowie*, „Głos Narodu” 1912, nr 162.
- Akademia górnicza w Krakowie*, „Kurjer Warszawski” 1911, nr 341.
- Akademia górnicza w Krakowie*, „Nowa Reforma” 1912, nr 324.
- Akademia Górnicza w Krakowie*, „Przegląd Górniczo-Hutniczy” 1913, nr 20.
- Drobnia F., *Gdzie powinna powstać Akademia górnicza*, „Czasopismo Górniczo-Hutnicze” 1918, nr 11.
- O akademię górniczą w Galicji*, „Gazeta Wieczorna” 1911, nr 425.
- O Akademię górniczą w Krakowie*, „Gazeta Wieczorna” 1911, nr 414.
- O Akademię górniczą w Krakowie*, „Nowa Reforma” 1911, R. 30, nr 235.
- O wyższe studia górnicze w kraju*, „Nafta” 1912, z. 4.
- Pawlewski B., *Samodzielna akademia czy wydział górniczy. Memorial przedstawiony Krajowej Radzie Górniczej*, Lwów 1912.
- Pitullo L., *O potrzebie i zadaniach polskiej Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie*, Lwów 1911.
- Pitullo L., *W sprawie akademii górniczo-hutniczej w Krakowie*, „Przegląd Górniczo-Hutniczy” 1911, nr 6–8.
- Syroczyński L., *W sprawie wyższej polskiej uczelni górniczej w Galicji*, „Przegląd Górniczo-Hutniczy” 1911, nr 10.
- Syroczyński L., *Wyższa Szkoła Górnictwa w Galicji, jej potrzeba i organizacja*, Lwów 1919.
- W sprawie wyższych studiów górniczych w kraju*, „Nafta” 1912, z. 8.
- W sprawie wyższych studiów górniczych polskich*, „Przegląd Górniczo-Hutniczy” 1912, nr 6.
- Wyższe studia górnicze w kraju*, „Nafta” 1912, z. 2.
- Zarański J., *O polską Akademię górniczą*, „Czas” 1911, nr 560.
- Zarański J., *O polską akademię górniczą*, „Gazeta Wieczorna” 1911, nr 445.
- Zarański J., *W sprawie akademii górniczej w kraju*, „Nowa Reforma” 1909, R. 28, nr 479.

From the Academy to the Academy. Efforts to ensure education of miners in Cracow

Abstract

The article presents many years' efforts to set up university level education for miners. The first attempts reach as far back as the turn of the 18th and the 19th century, which is when Hugo Kołłątaj suggested including mining science in the education syllabus in the Cracow Academy reorganization project.

In the first half of the 19th century the project of a mining institute at the Cracow Main School (1816) (at present the Jagiellonian University) was set up, and later, of a chair of mining at the Technical Institute (1848). In 1967 it was even planned to established a separate mining department at the Technical Institute. All subsequent projects were dropped after the reorganization of the Technical Institute and founding the middle-level State Industrial School on its basis.

A certain substitute for mining studies was „a preparatory course for mining profession candidates” organised at the Lviv Polytechnic from 1885, however the efforts of its transformation into a full mining faculty failed.

At the beginning of the 20th century efforts to establish a university level mining school in Cracow, with great support of the Cracow City Council and the involvement of Polish mining engineers’ community under Eng. Jan Zaráński’s leadership, increased. The ultimate achievement of many years efforts was the highest resolution of Emperor Franciszek Józef of May 31, 1913 on the establishment of a mining academy in Cracow. The newly founded university was to begin its activity in October 1914, unfortunately the outbreak of the war moved this moment to 1919.

Keywords: history of university education, mining, Mining Academy in Cracow